

સુધારો વધારો તથા નોટ સાથે—

ગૂજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

અમદાવાદ જીલ્લાની ભૂગોળ, કવિતાની સમ-
જ્ઞતી, વ્યાકરણ તથા ખીજા વધારા સાથે

છપાવી પસિદ્ધ કરનાર,
બુકસેલર મોતીલાલ મગનલાલ.



અમદાવાદ—“ગુજરાત ગેઝેટ” પ્રેસ. •

સંવત ૧૮૫૦

સને ૧૮૬૪

કીમત ૩ આના

(સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

ગૂજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(ના) = નામ.

(વિ) = વિશેષણ.

(અ) = અવ્યય.

(સ) = સર્વનામ.

(કિ) = ક્રિયાપદ.

(કૃ) = કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ભાગ (ના) કટકા.

ડાઘો (વિ) ડાઘવાળો

(કુતરાનું નામ)

પાલવવું (કિ) બોજવું.

પરવડવું.

મૂખા = ખેવકુશ, અણધર

રમતીઆળ (વિ) જોતો

રમતમાં જીવ ધણો તે,

નાદાન.

આગમુ(વિ) મુસ્ત, એદી.

ચોટી(ના) પહેરો, ચોક્સી

પૂલવે (કિ) બોજે,

પરવડે.

હોંઆવ = આમ આવ,

આણીતરફ આવ.

હયો = મેલ્યો, બેસાડ્યો

ર(ના) મ્હોટું બાકુ, કાણું

મ્હલી(ના) મ્હોટી ચલ્લી

ખી(ના) પાંખવાળા-

પથુ, પક્ષી.

ચારો(ના) ઘાસ, તંખલાં

વગેરે. (દાણા)

ધણી(ના) શેક, માલીક

પાઠ ૨ જો.

જંખવાણો = જાંખો, વિલો.

મચ્યાં = મંચા, વળચ્યાં.

જીવતર (ના) જીવવું.

જીદગાની.

લાગડું(અ) તરત, પાધડું

તાકીદ = ઝડપ, ઉતાવળ.

મનાંકરીશ = ના પાડીશ.

નવરાશ (ના) કુરસદ.

મન = દિલ, ચિત્ત, હૈયું.

વિચાર (ના) મનસુબો.

સરખા = જેવાં, બરાબર.

નકામાં (વિ) કામ વગર

નાં, કામથી પરવા-

રેલાં, નવરાં.

જનાવર (ના) ચોપગાં

પથુ, જનવર, હેવાન

કામ(ના) ધંધે; રોજગાર

જગત = દુનિઆ, પૃથ્વી.

ઠોડ(ના) મુરખ, અણધર

વલે (ના) હાલ, હવાલ.

પસ્તાવો(ના) ખેદ, અફ-

સોસ, દલગીરી.

ફેરવીને (કૃ) બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ (ના) સારી

ચાલ, સારાંચાચરણ

સારી રીત.

પહેલ (અ) પહેલાં.

સહેલ(અ) સહેલી રીતે.

વાણુ (ના) વાણી, મધુર

શબ્દ.

જન(ના) માણસ, સખસ

કોપવું (કિ) ગુસ્સે થવું

રીસે બરાવું.

જનમ = જીદગાની, દેહ.

મીડી(વિ) સારી, મધુર.

ડાહ્યો(વિ) શાણો, સગ-

જુ, સમજણ વાળો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧).

જે માણસ જગતમાં જન્મીને પહેલ વહેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણીતી વાતો કર્યા કરે, ને મ્હોટેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ જીજ્ઞ ઉપર ગુસ્સો કરે નહીં તેને ડાહ્યા (જાણીતો) સમજવો. (૨)

પાઠ ૪ થો.	પૂરી પડે (કિ)અરચાવે	કચેરી(ના) દરબાર રાજ
વગડાઉ (વિ) રાની,જં-	હંકાવે, સામી થાય.	સભા. [૨૨ કરેલાં.
ગલમાંની.	પાઠ ૫ મો.	ફલાણો (વિ)હરેક,મુક-
ડાંસ=મચ્છર, મગતરાં.	ગાળાગાળી=ગાળોઆજી	અંદીખાને(ના)કેદખાને.
દુકા(વિ) નાના. બટકા,	સ્વભાવ (ના)ખાશીઅત	ધટે તેવી (વિ) જોધએ.
ધાર (ના) વેહેલીકારણુ	મીઝન, પ્રકૃતિ.	તેવી, લાયક.
જાપર (વિ) જોરાવર.	સજા (ના) શિક્ષા.	માફ(ના)જવાદેવુંતે,ક્ષમા
જોરાવર (વિ) મજબુત.	દંડ (ના) ગુન્હાને બદલે	વચન (ના)સુકન,વેણુ.
પછવાડે=પાછલી તરફ.	રૂપીયા લેવાની શિક્ષા	કુંવર (ના)છોકરો, રાજ
વળેલા (વિ) મરડાયલા	રાજકુંવર (ના) રાજનો	પુત્ર.
કોરે (ના) બાળુએ.	છોકરો, રાજપુત્ર.	વેળા (ના) વખત, સમે
કંઠણુ (વિ) મજબુત.	શિક્ષા (ના) સજા, દંડ	જવા દઉં (કિ)માફ કરું,
વાળ (ના)ખાલ,નીમાળા	વડાઇ (ના) મ્હોટાઇ	મૂકી દઉં.
આછા(વિ)થોડા, ઝોણા	અણસમજી (વિ) સ-	પાઠ ૬ ઠો.
હોંડેછે (કિ) ચાલેછે.	મજ વગરનો,નાદાન	આપતાં (વિ) કહેતાં,
ડીલ (ના) શરીર, અંગ	યાદ રાખવું (કિ) ફેગ	બોલતાં.
તળાવ(ના) નાનું સરોવર	રાખવું. ભુલી ન જવું	જશ (ના) માન કીર્તિ
નર (ના) ભાવડા, મરદ.	સાર (ના)સારું, મતલબ	બાળકી (ના) છોકરી.
હા(ના)જમીન ખેડવાનું	નહારા(વિ)ખરાબ,ભુડા	તોલ (ના) વક્રર, ભાર,
લોઢાનું અણીદાર હ-	ગરીબ(વિ) પૈસાવગરના	બોજ, આખર.
ચિઆર.	નિરધન, રંક.	ભુંડા (વિ) ખરાબ,દુષ્ટ
પોચી (વિ) નરમ.	દયોદ (ના)અરજ, રાવ	ભુંડું(ના)નહારું. ખરાબ

શબ્દ.	ટોડ.	બોલ (ના) શબ્દ.
ખોટી(વિ)નકારી, નકામી	ખાલુવો (કિ) સમજવો	નકી (અ) ખચીત,
જગ(ના)જગત, દુનીઆ	દુખિયો(વિ)હેરાન, દુખી	નીચે.
મૂરખ (ના) બેવકૂફ,	ખાળક (ના) છોકરો.	નાર(ના)ખાચડી, ખમ્મરી

(કવિતાની સમજૂતી). (૨).

જુઠા લોકો મોંમોંથી નાદારા શબ્દ બોલીને, લોકોની નકારી ગાળો ખાય, એવા મોટા બેવકૂફની જગતમાંથી આખરે ઓછી થાયછે, (૧) જે માણસ નકારા શબ્દ બોલે, તે સામા માણસને ગાળ દે ને પોતે ખાય. તેને આજુબડ સમજી લેવો, તે આગળ જતાં બહુ હેરાન થાય (૨). માટે જે છોકરી કે છોકરો જેવો બોલ બોલશે, તેવોજ લોકોમાં તેનો ભાર વધારે વધશે. (૩).

પાઠ ૭ મો.	રહેવાસી.	સંઘ (ના) એકઠું.
દેશ (ના) મુલક.	સાહેબ લોક (ના) ગોરા રૈયત (ના) પ્રજા.	
આલ (ના) ધારો, રીત.	લોક, અંગ્રેજ લોક, સંઘાત=સોજતી. સાથે.	
રીતભાત(ના)રીત, રસમ	ટોપીવાળા.	દુકાળ (ના) મોંઘવારી.
સુરવાળ=સાંકડી ધજ્જર	બેરાં (ના) ખાચડીઓ	અનાજ પાણી નહીં
ચોરણો (ના) ટુંકો-લેટો.	ધાધરા (ના) ઘેરવાળો	મજે એવો વખત.
પહેરવેશ (ના) પોશાક,	જુલતો ચણીઓ,	કોઠાર (ના) દાણાભરી
પહેરેલાં લૂગડાં.	બોલી (ના) ભાષા.	મુકવાનો કાદવનો કે
મારવાડી (ના) મારવા-	ફેર (ના)તકાવત, ફરક.	લાકડાનો ખજનો.
ડના રહેવાશી.	ભાકર (ના) રોટલી,	હેરાન (અ) દુઃખી.
ધૂમટો (ના) માથાપર	રોટી (ના) રોટલી.	સકાળ (ના) સોંઘવારી.
ઝોટેલો છેડો મોંપર	હાથશી (ના) સીદી.	પ્રધાન (ના) વજર, ક-
અગાડી કાઢવો તે,	ગોરી=સફેદ, ઉજળી.	રતો હરતો.
(લાજ)	પાઠ ૮ મો.	પેપડો (ના) પડ.
ધોતીઆં(ના) પોતીઆં,	સંઘરો (ના)એકઠું, ભં-	ગાંજીઓ (ના) ધાસના
દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના	ડોલ, છત, શીલક.	મોટા ઢગલા.
	કણુ(ના)રચકણુ, કણી.	ખાણુ(ના)અનાજ ભરી

મુકવાને ભોંયતળી-	શિવાય.	દેખાડ્યું (કિ) બતાવ્યું.
આ નીચે કૂવા જેવા	કુખળાં (વિ) નળળાં, મુ-	હાપણ (ના) ચતુરાઈ.
કરેલા ખાડા.	હાલ.	વસે (કિ) રહે.
અચરજ (ના) નવાઈ.	જોર=શક્તિ, બળ, કરા	સપે=સંપત્તી, હળીમળી
ચંદી (ના) દાણો, ચણા.	કારણ (ના) સખખ,	સદા (અ) રોજ, નિત્ય.
વિના (અ) વગર.	ભેદ.	સર્વ(વિ)સઘળા, બધા.

(કવિનાની સમજુતી). (૩).

કીડી જરા કંઈ રચકણ પડી હોય તેપણુ એકડી કરે એવી એ જના-
વરમી જાત જુઓ. કેળવી સાથે સંઘાતથી કેવી સદા હળીમળી રહેછે.

પાઠ ૯ મો.	ડાંમાંથી છુટેલી મોટી ડાળી	વિખ (વિ) જોર સોમલ.
વડવાઈ (ના) વડના લાંબા ફાંટા	ફાંટા (ના) ડાળાંમાંથી	કપાએકું (કૃ) વડાયલું.
લટકતા ફાંટા.	છુટેલા દોરીઓ જેવાં	ચીપીઆના પકડવાના
છાંચડો (ના) શીળો.	લટકતાં મૂળ.	પાંખીઆં.
અસલ (અ) અગાઉનું	લટકેલું (કિ) ટીંગાય છે,	ચુસવું (કિ) સોસવું.
જીનું, પહેલું.	લખડે.	આંદી (ના) ફાલો,
ઘટા (ના) રચના, છાયા,	ભોંય (ના) જમીન, ધરતી,	સજેલું (કૃ) સુઝીઆવેલું,
(આડનું ફેલાવું તે)	મૂળ (ના) જડ.	ગડી આવેલું.
કાચર (ના) કલકલ અવા	ઓળખતાં (કૃ) પીછાનતાં	ઝેરી (વિ) વિખવાળો.
જ હરતું કાચરું પક્ષી	પાંદડાં (ના) પાંતરાં.	ભીંત (ના) દીવાલ, કરો.
ટેટા (ના) વડનાં ફળ.	ફેલાય છે (કિ) પસરેછે,	ફાટ (ના) ચીરો, તડ,
આરામ (ના) સુખ, ચેન	પથરાય છે.	ટાડક (ના) ઠંડક.
વિશ્રામ.	પશુ (ના) ચોપગાંજનનવર	ઉતાવળે (અ) ઝડપથી.
ધમારત (ના) ઉંચી બાંધ	રોપ્યું (કિ) વાવ્યું.	પીઠ (ના) ખરડો, વાંસો.
છીનું ઘર, હવેલી.	પાઠ ૧૦ મો.	દુઃખ (ના) આપદા.
ચડ (ના) ઝાડનો વચસો	વીંછી (ના) ઝેરી છવડો.	ઉપાય (ના) ધલાજ.
ગોળ ભાગ.	ડંખ (ના) ચટકો.	ધંજન (ના) દુઃખ, વિપત્ત.
ડાળાં=ઝાડની શાખા, ય-	આંકડો (ના) ઝેરી કાંટો.	મળે (કિ) બળે એકડું

થાય.	મોટપણે(ના) મ્હોટી ઉ.	અનાજ(ના)ધાન્ય, દાણો
અવગુણ (ના) નુકશાન,	મરે, [ઓ, સ્ત્રીઓ.	મરણ(ના)ધ્વંષ, ખુશી
ઝેરકાયદો, ખીગાડ.	આધડીઓ (ના) અમરી	સમજે (કિ) જણે.
સંભાળીને (કિ) સાચવી	ભાધડા(ના)મરદો, માટી-	પાઠ ૧૩ મો.
ને, તપાસીને.	ડા. [અણુસમજી.	અતોલ (વિ) ધણોજ.
શીકર(ના)ચિંતા, સોચના	ગાંડી(વિ)ધેલી, નાદાન,	જેનોમાપ ન થાય તે
પાઠ ૧૧ મો.	પાઠ ૧૨ મો.	પ્રીત (ના) હેત, માયા.
છોડીઓ(ના)છોકરીઓ.	અવાજ(ના)સાદ, સોર.	કાંલો (ના) ગળચવો.
વિનાયત (ના) અંગ્રેજ	પાંજરું(ના) પીજરું, પ-	સણતા (ક) સાંભળતાં.
લોકનો દેશ.	ક્ષીને રહેવાસાર અના	નમણું (વિ) નમેલું.
ખખરદાર(વિ)હોંશિયાર.	વેલું સળીઆ જડેલું	ધાક (ના) ખીક, ડર.
સુખી(વિ) સારા, સુખી-	જળી જેવું ગોળ,	મનુષ્ય (ના) માણસ.
આરા. [વી.	પીંજરું. [ણ કરવું.	અગ (ના) શરીર, દિલ.
સરખી(વિ)અરાખર, જે	પાળવું(કિ) પોષવું, રક્ષ-	અથાગ (વિ) ધણોજ,
વહાલી(વિ) ખ્યારી, હેત	અર્થ(ના) માએનો, મત-	જેનો પાર નહીં.
વાળી.	લય, સ્વાર્થ.	મીઠા(વિ) સારા, મધુર.
જરાએ (અ) લગારે.	દીઠો (ક) જોયો.	ઉપજે(કિ)થાય, પેદાથાય
રોતી (ક) રડતી.	માજો (ના) પક્ષીને રહે-	હરખ(ના)ખુશી. સંતોષ
કજીઓ(ના)કંકાસ, ટંટો	વાનું ઠેકાણું.	કોટે(ના)કોકે, ગજે.
સમજીની(ક)પટાવીને.	ફળ (ના) જળુ કેરી દા	ધારે (કિ) માને.
ફેસલાવીને.	ઉમ જમડખ વગેરે	હેત (ના) પ્યાર, ગ્યાહા.
દોર(ના)ચોપગાં નન	લીલો મેવો.	કાય (વિ)કાઠ,ગમેતેએક
વર, (મૂર્ખ).	જુદાં (વિ)વેગળાં છુટાં.	કાગ (ના) કાગડો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલેછે; તે જોયો સાંભ-
 છે તે સઘળાનાં મનમાં ધણીજ ખુશી પેદા થાયછે (૧) એની ડોક
 કાજો કાંલો છે, ને નીચું વળેલું રાતુ નાક છે; તેનું શરીર લીલા રંગનુંછે

ને ધણીની ધાસ્તી રાખે છે. (૨) માણસને માટે તે મધુર શબ્દ બોલે છે, તેથી તેના પર હેત ધણુંજ આવેછે; માટે ધણા લોકો હેતથી પોપટ પાળેછે પણ કાગડાને કોઈ પાળતું નથી. (૩).

પાઠ ૧૪ મો.	ધધો કરનાર).	કૃપાળુ (વિ) મેહરબાન.
વચન (ના) શબ્દ, સુકન.	તન(ના)કાળજી, ચેટક,	દયાળુ.
અસર(ના)કૃણ, પરીણામ	ધ્યાન.	સુંઘવાને(કૃ)વાસ લેવાને.
માન(ના)આત્મર, ઈજ્જત.	ધન (ના) દોલત, પૈસો	પેદા કરવું (ના) જન્મ
નવાઈ(ના)અચરતી.	અંતકાળ (ના) મરવાનો	આપવો, નીપજવવું.
આવકાર(ના)આદરમાન	વખત.	અનાવ્યું (કિ) નીપજ-
નીવડવું (કિ) નીકળવું.	પૂંજી(ના)દોલત, ગાંસડો	વ્યું, કયું.
ઉડવું	દલ્લો.	જાલવાના(વિ)પકડવાના.
દોંગાઈ (ના) લુચ્ચાઈ,	લાલચ(ના)લોભ, ગળકો	સઘળું(વિ)અધું, તમામ.
ખંધાઈ. [રધી.	ખેતી (ના) ખેતીવાડીનું	ધન્યરે (ના) પરમેશ્વરે.
વાધરી(ના)શીકારી, પા-	કામ.	કર્યો (કિ)અનાવ્યાં, પેદા
વઢવાઢ(ના)લડાલડી.	દીકરા(ના)છોકરા.	કીધાં.
લુચ્ચાઈ (ના) દોંગાઈ,	વિચાર્યું(કિ) ધાર્યું.	બલાં(વિ)સારાં, વાજખી
ખંધાઈ.	ડોસે(ના)ધરડા માણસે.	રાહે ચાલે એવાં.
માઠું (ના)ખરાખ, નહાઈ.	કેડે (અ) પછી, પુઠે.	કોપશે(કિ)ગુરસે થશે.
તપાસ (ના) તજનીજ.	આખુ(વિ)અધું, તમામ	દેખતા (કિ) જોતા.
તજ્જાસ.	વાવ્યા (કૃ) રોપ્યા.	જાળવે (કિ) સાચવે, ત-
સોખત (ના) સંઘત.	નીપજ(ના)પેદાશ, પાક,	પાસી રાખે.
શીખામણુ(ના)ફાયદાની	આવક.	રખવાળી (ના)ખરદાસ.
વાત.	ઊપજ્યો (કિ)પેદા થયો,	ખાલાસ, તપાસ.
કદી (અ) કોઈવખત.	નીપજ્યો.	પાઠ ૧૭ મો.
બૂલવી (કિ) વીસરવી.	ખરેખરું (વિ) જોઈએ	ગામ (ના) જ્યાં થોડા
પાઠ ૧૫ મો.	તેવું, સાચું, ખરાખર	ધરની વસતી હોય તે.
કણુખી(ના)હિંદુની એ-	પાઠ ૧૬ મો.	સહેર(ના) જ્યાં મોટાં
ક જત, (ખેતીનો)	કાણે (સ) કયા સખસે?	મોટાં છોઅધનેહાર-

ખંધ ધરે હોય તથા	આવવાનો.	સ્વચ્છ.
સારાં મ્હોટાં ચૈટાં	ઝાંપો (ના) લાકડાં સાથે	કાહાણુ (ના) કહોવાડો.
હોય તે. [લાં, છોના	કાંટા કરાંડી વગેરે	રળીઆમણું (વિ) શો-
છોખંધ(વિ)કોથી ખાંધે-	ખાંધી લઇને અનાવેલું	ભાવંતું, સાફ.
કાટ(ના)શેહેરને ફરતી	ખારણું.	ગંદવાડ(ના) બોજવાડો.
આસપાસ ખાંધેલી મ્હો-	પેસનીકળ (વિ) અવળ	જીવજંતુ (ના) જીવડાં,
ટી છોની દીવાલ.	પાઠ ૧૮ મો.	મગતરાં.
જયો (ના) ટોળું.	ઈંદ્રીઓ (ના) શરીરના	એંદવાડ (ના) એંદાં વા-
અડચણુ (ના) હરકત.	ભાગ, (આંખ, નાક,	સણુ જેમાં રાંધ્યું
હારખંધ (વિ) એક પછી	જીભ, કાન, ચામડી).	ખાધું હોય તે.
એક સાથે આવેલાં.	આકાર (ના) ડોળ, એહેરો	ગંદા (વિ) ગોળ.
સહજ (અ) થોડી મહે-	ધખાકો (ના) અવાજો.	ગધ (ના) ખરાબ વાસ.
નતે. [પશુ.	માલૂમ પડવું (કિ) જણાવું	નહારી શુગંધ, બદ્દમો.
જનાવર (ના) જનવર,	વાસ (ના) સોડમ,	બાજીપાલો (ના) બાજી
દરવાજા=મ્હોટાં ખારણું	સુગંધ સિવાળો.	પાંતરાં વગેરે.
જવલ્લે (અ) કાઈ વખ-	મીઠો (વિ) ગળ્યો, મીઠા-	માંદા(વિ) આળરી, ખી-
ત, કદાચ.	લીશી (વિ) સાફ.	માર, કાહેલી.
ખીક (ના) ધારતી, ધાક	સ્વાદ(ના) આખવું તે, જ-	લાજ (ના) શરમ, એખ.
પાસેપાસે (વિ) સોડેસોડે	રા મોંમાં નાંખી ત-	તાવ(ના) તપત, ખોખાર.
અડોઅડ, નજીક.	પાસવું.	નીપજે=પાકે, પેદા થાય.
ફળીડું (ના) શેરી.	મઝાની (વિ) સારી.	ગંધમેડો=દુર્ગંધનો ઢગલો.
ગામડું (ના) જ્યાં ઝુ-	નાંખી (ક) ફેંકી, નાંખી	ચોખ્ખું=સાફ; સ્વચ્છ.
પડાં જેવાં થોડાક	સમજો(ક)ધ્યાનમાં લ્યો.	વેગળે (વિ) આથે, દુર.
ધરની વસ્તી હોય તે.	ટાંદું (વિ) ઠંડું.	ખાપડા (વિ) ખીચારા.
કરમો (ના) પ્રગણાવું	ઊંતું (વિ) ગરમ.	ચોખ્ખાઈ (ના) સુધડાઈ
મ્હોટું ગામ.	પાઠ ૧૯ મો.	ગુણુ=ફાયદો, ખાશીયત.
ચૈટાં(ના)મ્હોટાં ખજર.	આંગણું (ના) ખારણું,	છોડ (ના)છોડવો, રોપો.
હાટ (ના) ખજર, દુકાન	ખારણાઆગળની જગો.	છૂટ(ના)જમ્યા, મોકળાસ
પેસવાનો (વિ) જવા-	ચોખ્ખું (વિ) સાફ,	પાઠ ૨૦ મો.

ચીર(ના) કપડાં, કીમતી વાન (ના) દેદાર, કદ.	શરીર (ના) દીલ, અંગ.
લૂગડાં.	રએ(કિ) બનાવે, ગોડવે.
ખાપ (ના) આરસી.	સજ્જન=સારા માણસ.
મધપુડો (ના) મધમાખ-	માપ(ના) બરત, પરમાણુ
નો પુડો.	ચોક=ખાળ, મોટી ચોકડી
	ચિત્ત (ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજૂતી). (૫).

આપણે બધી જાણુસો ચોખ્ખી રાખવી ને લૂગડાં પણ ચોખ્ખાં (ધોએલાં) પહેરવાં, વળી ઘર ને ચોક પણ ચોખ્ખા રાખવા કે જ્યે આપણું શરીર સદા સુખી રહે. (૧) જુઓ કે મધમાખી મધપુડો બરાબર માપ રાખી બનાવેછે, તેમાં કાંઈ ડાઘ કે ખોડખાપણુ કશું આપણે દેખતા નથી, તે આરસી જેવો સાફ જણુ યછે. (૨) ચોખ્ખાં રહેવાથી આપણું મન ખુશ રહેછે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળેછે, વળી ચાર સારા આગરદાર માણસ એકલા હોય તેમાં ચોખ્ખાઈએ ફરી (ધોએલાં સાફ લુગડા પહેરેલાં હોય તો તેથી) હરકોઈ માણસને ઘણી આગરૂ મળેછે. (૩).

પાઠ ૨૧ મો.	છે, સણસણેછે.	બાલાસ. સેવા.
સુવાળા=પોચા, નરમ. સીમ(ના) ખેતર, (ખેત-માયા=હેત, આહેના, પ્યાર		
નાળ (ના) લોહાના મેખ રની હદ.)		આહે (કિ) પ્યાર રાખે.
મારીને પગે જડવાના ભેગો (અ) સાથે, એકઠો.		પાઠ ૨૨ મો.
ગોળ પાટા.	ચરેછે(કિ) ઘાસ ખાયછે.	કાતરા (ના) એડકા.
નકર (વિ) સંગીન.	વાળ(ના) બાલ, નીમાળા	વટેમાર્ગુ(ના) રસ્તે જતો
બરાડેછે (કિ) આરડેછે. છેડે (ના) નાકે.		મુસાફર, પંથી. [ત.
મજલ(ના) ખેપ, ટપ્પો, ગાંડિ (ના) કોસ.		સંગીન(વિ) નકર, મજબુ-
નિર્દય (વિ) ઘાતકી.	ખોળે (ના) બાર. [દિછે.	કચુકા=કળીઆ, કળીઆ
ફલંગો (ના) ફૂંકો.	વહેછે (કિ) ખમેછે, ઉંચ	ચીકણું (વિ) ચીકવાળું,
ખોખારેછે (કિ) હણુહણુ ચાકરી (ના) અરદાસ,		ચોટે એવું, જાગરૂ.

ચિચોડા (ના) ફળીઆ.	ખપ(ના) જરૂર, અગત્ય	નવ (અ) નહીં, ના.
ચોખંડા(વિ)ચોડા, ચારે રોજ(અ) નિત્ય, સદા.	તાત (ના) બાપ, પિતા.	
બાબુએ સરખા.	પાઠ રડ મો.	મોજ=મઝા, ચેનખાજી.
ફોરું (ના) ટીપું.	અક્કલ(ના)બુદ્ધિ, સમજ.	શાણા=ડાહ્યા, સમજી.
ખાટો(વિ)ખટું મટો.	ધણેરી (વિ) ધણી.	દોકરી (ના) છોકરી.
ખટાશ(ના)ખાટો સ્વાદ,	નેક(ના)ટેક, મ્હોટામ.	નિત્ય (અ) રોજ, સદા.
ખાટા સ્વાદની ચીજ	મહાલે (કિ) મોજ કરે.	પર (વિ) પારકું.
ચોમાસામાં (ના)વરસા-વિશ્વ(ના) જગત, પૃથ્વી.	કામ (ના) ઠેકાણું જગો.	
દની મોસમમાં.	તસુ (ના) બે આંગળ.	કેરો (અ) નો. તણો.
વરસેછે(કિ)આવેછે. [રસ માતા (ના) મા, માજી.	સામળ (ના) એક મ્હો-	
બારેમાસ(ના)આખું વ-વિખ્યાત (ના)નામીયુ.	ટો કવિ થઈ ગયો.	

(કવિતાની સમજૂતી). (૬).

મા ને છોકરી (આમલીનું ઝાડ ને તેનું ફળ આમલી) નું એક નામ બુદ્ધિથી જાણ્યું. તેનું તો ઘેરે ઘેર ને વળી રોજ સારી રીતે વિવેકથી કામ પડે છે તેમાં મા તો એકની એકજ જગ્યાએ રહેછે. એક તસુ પણ ચાલતી નથી. પણ તેની છોકરી તે બધે દેશ દેશ મઝેથી મોજ કર્યા કરેછે, વળી જીઆ કે તે છોકરીનો છોકરો (ચિચોડા) તે માનો બાપ થાયછે; ત્યારે સામળદાસ કવિ કહે છે કે તમે ચતુર નરો સમજી લેજો એનો બધી પૃથ્વી વિષે પ્રખ્યાત છે. (એટલે આમલીના ઝાડની છોકરી આમલી ને તેનો છોકરો ચિચોડા રોપ્યાથી પાછું આમલીનું ઝાડ થાયછે. ત્યારે એ પ્રમાણે ચિચોડાથી આમલીનું ઝાડ નીપજ્યું તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.

પાઠ ૨૪ મો.	ધજો. દિવસે દેખાય	ઢાંકણ.
	ને રાતે જોને નહીં	ભમર (ના) ભવાં, આં-
ચાટણું (ના) આરસી.	દેખાય ને.	ખના પોપચાં ઉપર
રતાંધજો (વિ)રાતે આં-પોપચું (ના) આંખનું	કમાનના જેવા બાલ	

છે તે.	દયા (ના) રહેમ, મીડી લટકતાં (કૃ) ટીંગાતા.	
ખાળવું (કિ) અટકાવવું.	નજર..	કુંભાર (ના) મટોડીના
રજ (ના) ધૂળ, રજકણ	સાજી(વિ)સારી.	વાસણ બનાવનાર.
છાજલી (ના) છજ્જી,	પરમેશ્વર=મહોત્તેશ્વર.	વણવું=લૂગડું બનાવવું.
છાખડી.	પાડ(ના)કપકાર, આભાર	ધાન્ય=અનાજ, દાણા.
સારેછે(કિ)કરે છે.	પાઠ ર૫ મો.	કાળે (અ) વારતે, માટે.
પાંપણ (ના) આંખના	કપાસ=રૂનાં નાનાં ઝાડ.	તૈયાર(અ)હાજર, તરત
પોપચા સાથે વળગે	કહેવત=કેહેલી, કાહાણી.	કામમાં આવે એવું.
લા બાત.	ઘાટ (ના) ડોળ, આકાર	કશું=કંઈપણ, જરાએ.
જમ્બુસો(ના)ચીજે, વરતુ	બળતણ(ના) બાળવાના	પાઠ ર૬ મો.
ખરેખરો(વિ) ખરોખર.	લાકડાં, સરપણ.	ધરતી(ના)જમીન, ભૂમી.
જતન (ના) બરડાસ,	ભાખરી(ના)ધડના લો	ચોક(ના) જથ્થો.
સાચવણી.	ટનીગડી રોટલી.	ઝોદયા(કૃ)શરીર ઢાંકવાં.
ઝીણી(વિ)બારીક.[ધજો.	કાંતવું (કિ) લાંબા તાંત-	ખાંતે(ના)ખુશીથી.
કાણો(વિ)એક આંખેઆં.	ણા કરવા.	શીરીતે=કેમ, કઈ પ્રકારે.

(કવિનાની સમજૂતી.) (૭).

ખાવા અને પહેરવા ઝોદવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આપેલું છે હવે જો તે વડે મેહેનત કરીએ તો તેમાંથી રાતા પીળા રંગ (જે જોઈએ તે) મળે. (૧) જમીનમાંથી અનાજ તો બધું જથ્થામધ થાયછે. પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહીં તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાકે? (૨). પણ તેમ કરવાને આપણને ઈશ્વરે તેના ઉપાયો આપેલા છે પણ કહો વાસણ અને બાળવાના લાકડાં વિના કેમ રાંધી શકાય? (૩).

પાઠ ર૭ મો.	શણગાર (ના) શરીર	તં (અ) કેમ?
હાલ(અ) હમણાં.	શોભે એવાં લૂગડાં,	અર્થ(ના)સ્વાર્થ, મનમથ.
વખત(ના)વેળા, સમય.	ધરેણાં.	ચાકરી (ના) નોકરી.
પરધેર (ના) પરાકે ઘેર.	સરસ(વિ)સારા, મજેના.	પેર (ના) રીત, પેઠે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૮).

માટે હું ભાઈ તે (બળતણ ન વાસણ) તું તૈયાર બનાવ, કેમકે તને બીજો કોણ કરી આપે? તારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણને વારતે) હમણા તૈયાર થાય. (૧) ઝાડ ઉપર લૂગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથી, પણ જો કપાસ વાવી તે પરથી ૩ ઉતારીને તેને કાંતીને વણે તો મઝેનો પહેરવાને યોગ્ય બને. (૨). માટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશકે દેશાંતર) મહેનત જો કરે, તો ચાકરી કરતાં બાકરી સારી રીતે પામે (મહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે). (૩).

પાઠ ૨૮ મો.	ગળ (ના) ગુંગસ,	વતનવાળા માણસ.
દાન(ના)ધર્મ, ખેરાત.	શક્તિ. [માર્ગે.	ઊઠ્યાં (કિ) નીકળ્યાં.
આપદા(ના)પ્રીતર, ચિંતા.	લેખે (ના) ઢેકાણે, સારે	દાખલા (ના) ઉદાહરણ,
આંતરડી (ના) આત્મા	ગરીબગરબાં(વિ) ગરીબ	દ્રષ્ટાંત.
જીવ.	લોકો, નાચાર.	ચપ્પુ(ના) ચાકુ, છરી.
પરોપકાર(ના)પર કલ્યા-	દુનિયા(ના)સંસાર, આ-	ગમ્યો(કિ)પસંદ પડ્યો.
ણ, પારકાપર ઉપકાર	લમ પૃથ્વી.	૩પિઆ(ના)સોળ આના
પુણ્ય (ના)ધર્મ, દાનનું-	જશ(ના)માન, આખર.	ની કામતનો રાણીની
આશિષ.	વાવેલું (વિ) રોપેલું.	છાપનો સિક્કો.
આશિષ(ના)આશિરવાદ	ફાકટ (અ) નકામું.	ઊંઝાં(ના)છોકરાં, બચ્ચાં.
સારી દુવા. રચયું.	નકામું (વિ)કામવગરનું.	લેખણ (ના)કલમ.
વાવરવું (કિ)વાપરવું, ખ	ફાકટ.	વખાણ્યો(કિ)પસંદ કર્યો.
સૂમ(વિ)ખખીલ, કંજુસ	કંગાલ (વિ)ગરીબ, અ-	ગમ્યો(કિ) પસંદ પડ્યો.
કસરીઓ, મખીયુસ	નાથ, નાચાર.	વહેલો (અ)જલદી.
કૃપણ (વિ)કંજુસ.	મજૂરી(ના)પૈતરું, વેદ.	કાપ (ના) ચીરો.
સંઘરી (ક) એકઠું કરી.	પાઠ ૨૯ મો.	પાઠ ૩૦ મો.
મુદલે(અ)જરાએ, લગ-	સાગ(ના)સાચવટ, સા-	સાચાબોલું(વિ)ખરાબો-
રીકે. [ગીર.	ચી વાત.	લુંસતવાદી સાચો.
નારાજ(વિ)નાખુશ, દલ	દેશાધ (ના)જગીરદાદ,	ધીરજ(ના)સખુરી, શાંતી

ગભરાવું (કિ) થકગાવું,	ઝટ (અ) જલદી, તરત.	રાજ (ના) અમલ, હા-
ખીવું, ગાભરા થવું.	પાઠ ૩૨ મો.	કમી, ગાદી.
ફાટી(કિ)ચીરી.	સંકટ(ના)દુઃખ, આફત.	શુભ(વિ)સારું, મંગળીક-
ખીજ્યા(કિ)ચીજ્યા, ખી-	કાટ(વિ)લગ્નરો, (સો-	સહીએ(કિ)ખમીએ સ-
જવાયા.	લાખ.)	હન કરીએ, વેડીએ.
છાતી(ના)દેયું, મન.	પરલોક(ના)પારકા લોક,	દિનરાત(ના) રાતને દ-
ચાંપીને (ક)ઢાંપીને.	દેવલોક.	હાડો.
વડાણું (વિ) પ્યાડું, હે-	હોડી(ના)સડવાળો મહો-	સદા (અ) રોજ, નિત્ય.
તવાળું.	ટો મછવો, ન્હાનું-સરે	(કિ) થાય, અને.
વાંક (ના)તકરીર ચુન્ટો	વડાણ.	ઉપાય (વિ) ઇલાજ.
અજાણતા(ક) એવિંતા.	શિંધુ(ના)દરીઓ. સમુદ્ર	નક્કી (અ)ખચિત્ત, નિશ્ચ.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૯).

આપણું પર જે દુઃખ આવી પડે. તે સહન કરીને બરાબર સાંચી વાત કહેવી. નેખીજ લોકમાં સુખ લઈએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે) અને તેથી રાતને દહાડો સુખીરહીએ. (૧). સાચું બોલવું એ સદા સાચું છે જુદું બોલવાથી થાણું દુઃખ આવી પડેછે; માટે તમે લગ્નરો ઉપાય કરી જુઓ, પણ સુખ તો સાચાથીજ થાયછે. (૨) સાચું બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય, પણ જુદું બોલવાથી કદી થાય નહીં; કેમકે જુઓ કે કાગળની હોડી બનાવીને તે દરિયામાં મૂકો તેથી દરિઓ તરાતો નથી. (તેમ જુદું બોલવાથી આપણું કામ કદી થતું નથી.) (૩).

પાઠ ૩૨ મો.	મરવાડ=ઘેટાં ચરાવનાર	ટાઢ (ના) ડુંડ, હીમ.
ઘેટાં (ના) મેંઢા.	શેતો(વિ)કર્મ ચિજનો ?	અચારાં(વિ)આપડાં, ગ-
કાવરવું (કિ) કાવર વની	દીડાં (ક) જ્ઞેયાં.	રીખડાં.
કાપવું.	નિમાળા(ના)આલ, વાળ	જિનાળો=તાપનીમોસમ
ધાખળીઓ (ના) ઉતનું જિન (ના) ઘેટાંના આલ.		એ સિવાય(અ)એવગેરે,
પહેરવાઓઠનાનું વૂગડું. કામળીઓ (ના) નાના		એથી ખીજ.
કામળો (ના) સુમાળો.	સુમાળા.	પાઠ ૩૩ મો.

ઝરવું (કિ) વહેવું, ટપકવું હુંડું (ના) કણસલું.	દોર=ચોપગાં જનવર.
લીંબોળીઓ (ના) લીમ. કિળી (ના) ધણીની કંઠી મસળે છે (કિ) ચોળે છે.	
ડાના કળ.	પૈસાદાર (વિ) તાલેવંત. દળીને (ક) લોટ કરીને.
રોગ(ના) મરજ, વ્યાધી. માતખર, ધનવાન. લોટ (ના) આટો.	
પોપટીઆ (વિ) લીલા, કડબ(ના) જાળના જાળરીના પાઠ ૩૫ મો.	
પોપટ જેવા રંગના લાંબા સાંઠા. તલસરા(ના) તલની શીંગ	
પેટી (ના) નાનો પેટારો કણસલું (ના) હુંડું. શેરડી (ના) ગળ્યા રસનો	
રાયણ (ના) લીંબોળીના પૂળા (ના) કડબના ભારા સાંઠો.	
જેવો લીલો મેવો, આજરીકું(ના) આજરી-શીંગ(ના) કળી. [ધાન્ય.	
ગળી (વિ) મીઠી. નું કણસલું. જવ (ના) એક જાતનું	
વિખ(ના) ઝેર, સોમલ. વવાય (કિ) રોપાય કઠોળ (ના) મગ ચણા.	
ઓસડ (ના) દવા. જીર (ના) જીવાર. વાલ વટાણા વગેરે.	
ઠેકાણું (અ) જગોએ. શિયાળો=ઢાઢની સોસમ ડાંગર (ના) ભાત [ધાન્ય.	
પાઠ ૩૪ મો. સાંઠા(ના) અનાજના ઉ-પોપટા (ના) ચણાકળી.	
ધાન્ય (ના) અનાજ. ભા સોટા. સવેં (વિ) સધળા. બધા	

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૦).

આજરીનાં હુંડામાં આજરી ને કણસલામાં જીવાર જેઠાએ (થાય છે) તેમ કંઠીમાંથી ધણી. ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાય છે. (૧) તલ છે તે તલના જાંડવામાં થાય છે, ને કઠોળ એટલે વાલ, વટાણા, મગ વગેરે શીંગામાંથી થાય છે. તેમ ચણા ચણાકળીમાં થાય છે, ને શેરડી-માંથી શાકર અને ગોળ થાય છે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહિના એ-ટલે (અશ્વઠ, શ્રાવણ, ભાદરવો ને આસો) એમાં જીવાર. આજરી તૈયાર થાય છે ને શિયાળામાં (કારતક, માગર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહિનામાં ધઉં ને ચણા થાય છે.

પાઠ ૩૬ મો. કિલ્લા (ના) ઉંચા ઘઠ | તાળા (ના) વહેતો ઝરો,
ધરતી(ના) જમીન, ભુમી | ખુરજ. • | નાની નીક, નદી.

મરડીઆ(ના) છો પકવ	નીકળતોએક જાતનો	સુખીકં (વિ)સુખીઆરું
વાના ઘોળા કાંકરા.	ફીમતો પદાર્થ.	સુખી
પહાડ (ના)મ્હોટા ઊંચા	વન (ના)રાન, જંગલ.	દુઃખીકં(વિ)દુઃખીઆર,
સાથે જોડાઈને લાંબા	સરખી (વિ) સપાટ,	દુઃખી
ગયેલા કુંગરો.	પાધરી.	વેદના(વિ) દુઃખ, પીડા.
લુગડાં(ના) કપડાં	ધાતુ (ના) સોનું રૂપુ	ચડાવવું=કળુલ રાખવું.
તરસ(ના) સોસ.	ત્રાંચુ કલાઈ વગેરે	પાઠ ૩૬ મો.
મટાડેછે (કિ) દુર કરેછે.	તપેલી (ના) પાતેલી.	ગુણુ=ઉપકાર, આભાર.
હોલવેછે.	સોટા (ના) કળશીઆ.	અવસર (ના) વખત.
ખેતર (ના)અનાજ તથા	સોટીઓ(ના) કસલીઓ.	ડગમગ (અ) ડગમગ.
ધાસ પાકેછેતે જગો	પાળીઓ(ના) ચપ્પુઓ,	હાલ્યા વિના.
કાંકે (ના) કિનારે.	છરીઓ.	અમાપ (વિ)ધણો,જેનો
એકાએક (અ) એકદમ,	જાત (ના) તરેહ, રીત	માપ નહીં.
ઉતાવળે.	પાઠ ૩૮ મો.	ધડી(ના)રજમિનિટ, ૬૦
પાઠ ૩૭ મો.	સેવા(ના)ચાકરી,અરદાસ	પળ.
રાન (ના) વન, જંગલ	જપવું (કિ)સુખે ખેસવું,	અરદાશ (ના) સંભાળ.
માણેક(ના) કીણુતી જ	હરવું.	ઉમર(ના) વય, જીંદગી.
વાહીર.	દાઝ (ના) દયા, રહેમ.	દાસ (ના)ચાકર, સેવક.
અનેક (વિ) ધણું. બહુ	જન્મ (ના) જીંદગાની,	ટકતો(કિ)થોભતો,ડરતો
જમફળ (ના) જમરૂખ.	અવતાર.	ખાજ (ના) ખાવાનું.
પદાર્થ (ના) ચીજ, વસ્તુ	ઉછેરતાં(ક) મ્હોટાંકરતાં	લેશ (વિ)જરા,જરાપણુ
જામુ (ના) એક જાતનું	પજવતા (ક) દુઃખ દેતાં	વેદીને (ક) ખમીને.
હળીઆવાળું ફળ	સંસાર=દુનીઆં, પૃથ્વી	ઉપકાર=ગુણુ, આભાર.
હીરા (ના) ખાણુમાંથી	હિત વહાલ (ના) પ્યાર.	સમે (ના) વખતે, વેળા

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૧).

જ્યારે અમ્મુ નાનું હતું તે વખતે તેનો પગ (ધુજનો) રહેતો નહીં
તે ખાવાનું પણ અરાખર ખચાતું નહીં તેમ પોતાની મેજે ઉઠી શકતું

પણ નહીં અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહીં (૧) એવી વખતે બચ્ચાંપર માઆપે દયા આણી, નેન્દુઃખ પોતે વેડીને તેને સુખ આપ્યું, એ આભાર બચ્ચાં ઉપર માઆપનો મ્હોટોછે. (૨)કાઘ માણસ એવે વખતે જે રોજ બમે ઘડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઈને રહે. (૩).

પાઠ ૪૦ મો.	પૂરો(વિ)બરાબર.	કમાઈશ (કિ) રળીશ.
આવળ (ના) આવળનું	મજબૂત (વિ) ચીકણું.	પરણીશ=લગન કરીશ.
લાકડું આવળના લા-	જમર,	ફૂટી (ક) ભાંગી.
કડાનું ઝાડ [ખલી.	ઝરેછે(કિ)વહેછે, ટપકેછે.	પાઠ ૪૨ મો.
શુળ(ના) કાંટાવાળી	ચીકાશ (ના) ચીક.	ચણતર=ચણી લેવાનું
પુટીઆં(અ) પૈડાનેકરતું	પાઠ ૪૨ મો.	કામ.
લાકડાનું ગોળ ચક્કર	શેખસહી=ખોટા ખોટા	માળીલેવું (કિ) નળીઆ
કુમતું(ના) રેશમનું કુલ	બંગ ઉઠાવનાર, ચળે-	ચઢાવવાં. [પગથીજ.
તુરાશ (ના) શીકાશ.	લો માણસ.	ઝોશરી (ના) ઝોટલી,
ફૂડ (ના)છોથી બાંધેલો	તુરંગ (ના) ખોટા ખોટા	સાટું=બદોબસ્ત, કરાર.
ગોળ ઝરો.	વિચાર, બંગ.	હાટડાં (ના) તાકાં.
નાઈડી (ના)નાઇ, પૈડાં	બહોળા(વિ)ઘણાં, મસ	ભોંયડું=ધરનાં ભોંય ત-
ની વચમાંનું લાકડા-	ધૂણાવવું (ક) હલાવવું.	ળીઆની નીચે ઝો-
નું ગોળ કુંગળ.	માલિક (ના) ઘણી,શેઠ.	રડી જેવું હોય છે તે.
પરડા=આવળની શીંગ.	ગાડવો (ના) માટીનો.	છોવરાવવું=છો દેવડાવવી
ઉતરડવું (કિ)સોરવું, ઊ	ખોટો ઘડો-વાસણ.	ખોભ=ધરનાંમાંજનો વ-
તારવું.	વેપાર (ના)રોજગાર.	ચલોઆડો થાંભલો.
આરા(ના)પૈડાની વચ-	મજૂર=વૈતરો, હેલકરી.	વળીઓ(ના) સાકટીઓ
માં ફરતાં લાકડાના	ઊઠવા (ક) આવવા.	વાંસ (ના) જેના ટોપલાં
ગોળ કકડા.	ફૂકડી (ના) મરઘી.	ટોપલી વગેરે બનેછે.
આળાં (વિ) ગદગદાં,	સારીપેઠે=મહુ ઘણાજ.	તે (આંખ.)
પચપચાં, સુવાળાં.	એકડા (વિ) ભેગા.	કાથો=નાળીએરની છા-
અથાણું (ના)આથણું.	ઉપજશે(કિ)પેદા થશે.	લની વણેલી દોરી.

પાપો (ના)મૂળ, ટેકલુ	ચેરસાં (ના) ચોડા પ-	પતિ.
કરા(ના)દીવાલ, ભીંત.	ચર, ચોડી ઈટ.	નીર (ન) પાણી, તેજ.
પછીત(ના)પછવાડે ની-	લુહાર (ના)લોહાનો ધા-	હીંચકા (ના) હીંડોળો.
ભીંત.	ટ બનાવનાર.	ઝોલા.
પાણીઆરં (ના) પાણી	છૂટ(ના)મોકળારા, જંગો	ચિત્ર(ના)તસવીર, છબી.
ના બેડાં મૂકવાનીઓ	મેડો (ના) માળ.	સડા(ના) પોપટના જેવા
ટલી.	મણા(ના)કસર, આમી.	લીલાં પીછાનાં પક્ષી.
જળીઓ (ના) લોહાના	છીંડી=ખડકી, વાડો.	ખાટ(ના) ખાટલો.
સળીઆ જડેલી	દાદરો (ના)લાકડાના પા	પ્રુમ (અ) ધણુંજ, મસ.
આરીઓ.	ટીઆની નીસરણી.	રડાં=સારાં સોભાવતા.
ભો(ના) ખીક, ધારતી.	નીસરણી(ના)વાંસ કે ધડયાં (કિ) બનાવ્યાં.	
પરશાળ=પેહેલા ખંડના	વળીનો દાદર, સીડી.	રસોડાં(ના)રાંધણી. રસો-
ભોંય તળીઆનીજગો.	ખુટીઓ(ના) ખીટીઓ.	ધખાનાં.
ઝટઝટ=જલદી, તાકીદે	તાકા[ના]મ્હોટા ગોખલા	રૂપાળાં (વિ) શોભતાં
રળિયામણું=સોભીતુ.	પાઠ ટટ મો.	પ્રુમસુરતા.
પાઠ ૪૩ મો.	છાજવું=દીપવું, શોભવું.	ચણ્યા(કિ)ચણી લીધાં.
ખિરાજવું=દીપવું, શોભા	મેના=મધુર રાગનું પક્ષી	દીસે=દેખાય, જણાય.
આપવી.	ગાલીયા=ગનગમ, (મ્હો-	ખટે=ધટે. ઝાણું થાય.
પાટડા=ભારવડીઆં.	દું કીમતી ખીછાનું મોહા(વિ)મધુર, મધુરા.	
મગ્ગરાં (ના) ચણી-	ચૂનાળાં (વિ) ચુનાના, શુદ્ધ (વિ) અરાબર, સાફ	
આરાં, નરમાદાના	ચુનેદેરવેલા.	મેકકાં=મેસવાની જગો.
ચાપડા.	કઠેરા[ના] લાકડાના પા-	અગાશી (ના) ધાણું.
સાગ(ના)સાગનું લાકડું	ટીઆ તથા લોહાની સેજ=ઢોલીઓ; પલંગ.	
છજું (ના)છાજ.	જળી જડેલોજાંઓ	ખાશી(વિ)મગ્ગતી, સારી
છોલાણું (ન.) છો દેવ-	રવેશ.	ખીછાવી (કિ) પાયરી.
ડાવવાનું કામ.	ભૂપતિ(ના)રાજ પૃથ્વી	મલા(વિ)સારાં, મહેના.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૨).

છજળજળીઆં માળીઆં, ધણું સારાં ખીરાજેછે. ને આરીએ નાનાં

બારણાં પણ સારા દેખાય છે. પાણીના ખેડાં મૂકવાની ઓટલીને રાંધવાની જગો પણ શોભિત બનાવી છે; ને તે ઈંટથી ચણી લઇને તે પર ચુનો ફેરવેલો દેખાય છે. (૧) ટાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે કદી ખૂટતાં નથી, તેમાંથી લોટા વાંકાં વળીને પાણી ખેંચી કાઢે છે; સુડા તે મેનાના જે વા સાફ મધુર સખ્દ બોલે છે, જેનાં પાંજરાં પીતળથી જડી લઇને રંગેલા છે. (૨) ખેસવાની જગો, કઠેરા, ને અગાશી સારી બનેલી છે, ને સુવાને વાસ્તે ઢોલીઓ તથા મઝાનો હીંદોળાખાટ છે, તેમ ગલીયા મનને ગમે તેવી રીતે પાથરીને દિવાલના ઉપર રાગ્નઓની મોટી છખીઓ પાડી છે. (૩).

પાઠ ૪૫ મો.	સાદ(ના)અવાજ, સોર.	વાસે-પછાડી, પાછળ.
સજડ (વિ) મજબૂત.	ખરાડેછે=આરડેછે, પો-	ખાખોમીઉં (ના) નાનો-
હણહણવું (કૃ) સજસ-	કારેછે.	ખાડો.
ણવું, ખોખારવું.	પાઠ ૪૬ મો.	ખગડયાં=ખરાબ થયાં.
નસકોરાં=નાક આગળ	ખીજવું (કૃ) ચીડવું.	ખખર (ના) સમાચાર.
દમ લેવાનાં ખે કાણાં.	છેલાઇ(ના) છાકટાઇ, વર-	લાલ (અ) હવાલ, દશા.
દાઢ (ના) મોંમાં ખેરડા	ણાગી, તોર. [સડી.	પાઠ ૪૭ મો.
દાંત આગળની જગો,	પગરખી(ના)જેડી, ખા-	અદેખાં(વિ) કીનાખોર,
ડાચું (ના) જડખું.	અડદટ (ના) આડી.	ઝેરી.
વાચા (ના) બાન, ખો-	પછડાઇને=અડળાઇને.	અવતરવું(કિ) પેદા થવું.
લવાની સમજ.	અટવાઇને (કૃ) આંડી-	કૂકરીઓ(ના)ખોડીલા,
નરસી=ખરાબ, નહારી.	આવીને.	ખોડીલાં, કુતરીના
પોચો=નરમ, સુંરાળો.	ખોટું(વિ)ખરાબ, નહાં	ખચ્યાં.
કાણાં (ના) વેહે, છિદ્રો.	અમથી (અ) ખાલી.	ખારીલાં(વિ)તીખાસ્વ.
જળવે=સાચવે, તપાસે.	વગરખપની.	ગેલ(ના)લાડ. [ભાવના.
ટેકો(ના)આધાર, મદદ.	સ્વભાવ (ના) મીઠજ.	ખોડીલાં (ના) ખોડીલાં,
ઝીણા (વિ) ખારીક.	રીસાળ (વિ) તામરી,	કુતરીનાં ખચ્યાં.
કડકા (ના) ટુકડા, કકડા	પગથીઉં (ના) ઓટલી.	પૂછડી (ના) પુચ્છ, દુમ,
બૂકો=ચુગડો, કકડે કકડા.	ફેંકી (કિ)નાંખી,લાંખી.	વાંકી=વળેલી.

આડો (વિ) વાંકો, ઉધો,	ફણગો (ના) સણગો.	તર (ના) નાના નાના
કણું માને નહીં તે.	ફળીઓ (ના) ફળીઓ.	કુમળા છોડ.
અન્નણ્યા (કૃ) પારકાં.	સીંચીએ (કિ) રેડીએ.	લીલાછમ (વિ) ધણાજ-
ધૂરકવા (વિ) દાંતીઆ કર-	સમન્નશે (કિ) ધ્યાનમાં	લીલા (કાચીકેરીજેવા)
વા, ચીડવા.	તરશે, ઠસશે.	દાણા (ના) અનાજ, ધાન્ય
લાગ (ના) દાવ, તક.	પાઠ ૫૦ મો.	ખંખેરી (કૃ) ઝાપટી.
ખચકું (ના) ડાકું. કરડવુંતો	વહેજો (ના) નાંની નદી,	ઝાડકે (કિ) વાદળ કસ-
સઘળાં (વિ) અઘાં.	નાળું, ઝરો. કાંઠે.	તરકાદે, ઊપણે.
જપે (કિ) સુખે ખેસે, ઠરે.	તેડે (ના) તીરે, કીનારે,	નીપજાવે (કિ) પકાવે.
ઉઘડેછે (કિ) ખુદીયાયછે.	ઉપકાર (ના) પાડ, આભાર	ખેડુત (ના) ખેતી કરનાર
પાઠ ૪૮ મો.	ચટકો (ના) ડંખ.	કરનાર (વિ) બનાવનાર
ખીલવું (કૃ) પાંખડી છૂ-	અદ્દો (ના) અવેજ, પાડ.	ભારે (વિ) મ્હોટો, ઘણો
ટી પડવી.	આખર (ના) માન, મજત,	પાઠ ૫૨ મો.
અંગ (ના) શરીર, શરી-	ઝાંપ (ના) જળ, ફાંદો.	માંજરી (વિ) ભુરા ડોળા
રીરનો ભાગ.	તણાતી (કૃ) ખેંચાતી.	વાળી.
મૂળીઉં (ના) મૂળ, જડ.	દ્યા (ના) રેહમ, મેહર.	ધીઆળું (વિ) ધોએએ
વહે=આકું, કાણું, છિદ્ર.	વળગીને (કૃ) આઝીને.	પડેલું, ધી ધાલેલું.
ચૂસે (કિ) સોસે, રસગળે	દિવસ (ના) દહાડો. દિન	તલપ (ના) ડાકું.
નરી (ના) એખલી.	ઝટ (અ) જલદી, તરત	તીણું (વિ) અણીવાળું.
પાંદડાં (ના) પાંતરાં.	ચૂકવું (કિ) ભુલવું, વીસરવું	લૂખું (વિ) ધી વગરનું.
ફળી (ના) ખીલ્યા વગ	પરમેશ્વર=મ્હોટો ઇશ્વરે	સમજી (વિ) સમજણ.
રતું પુલ.	પાઠ ૫૨ મો.	જાળી, અક્કલવંત.
ખતાવું (કૃ) દેખાડું.	ઝાંગર (ના) ભાત.	વેર (ના) દુસ્મનાઈ, ખાર
વાનીએ (કિ) રેખીએ.	ક્યારડા=પાણી ભરાય-	હળવે (અ) ધીમે, આસ્તે.
પાઠ ૪૯ મો.	લા નાના ખાડા, ક્યારા	સૂએ (કિ) દેખાય, જણાય.
લાગલાગટ (અ) રોજ રો	પરાળ (ના) ભાતનું ધાસ.	તરત (અ) જલદી.
જ, પાંચસાત દિવસ. છાસાં (ના) છોતરાં.		બિગાડ (ના) નુકશાન.
સામટાં.	[ખી. ચોખા (ના) ઝાંગરમાંથી	પાઠ ૫૩ મો.
ખસખસ=અરીસુના	નીકળેલા દાણા.	ખોકણું (વિ) ખીએ એ-

વૌ નરમ, પોચો.	કાંડે (ના) કિનારે.	ડાહ્યા=શાહ્યા, સમજી-
અનળયુ(વિ) પારકું, પ.	પડ (ના) થર.	પાઠ પદ મો.
રદેશી, કોઈ દહાડો નો-	ઢગલા(ના)ગજ. [માટી	પંથ (ના) રસ્તો, ધર્મ.
યહું નહીં તે.	મટોડી (ના) ચીકણી	ખર (ના) ઘઘેડો.
સોડ (ના) બાજુ પાશે.	પાઠ પપ મો.	પાણુ (ના) પથ્થર.
સામું(અ) તરફ.	પ્રમાણે (અ) રીતે.	એધાણુ (ના) નિશાની.
ત્રી (કૃ) વળગી.	મણીગણી = લખી વાં-	લહીઓ(વિ) સારા અ-
ગભરાયો(કિ)અકળાયો.	ચી, હાંશીઆર થઇ.	ક્ષરનો લખનારો,
કાદવ (ના) કીચડ.	કાચજો(ના) પાંચ મણુ	ભોમિયો, જાણીતો.
ઊઠાડ્યો(કિ) ઉભો કર્યો.	ના બોળે.	છેદાયછે (કિ) ધસાયછે.
પાઠ પઠ મો.	ઓહો(અ) અરે ! વાહ !	પંડિત=વિદ્વાન, લાહેર.
દરિઓ=સાગર, સમુદ્ર.	શેરી (ના) ફળીઉં, મો-	નીપજો (કિ) થાય બને.
અગરીઓ (વિ) મીઠું.	હોલ્લો.	કપાય(કિ) મટે, દૂર થાય.
પકવનાર.	નાકે(ના) છેડે, છેવટે.	ગાઉ (ના) કેસ.
રાશ(ના)મીઠાના ઢગલા.	મેડીઓ (ના)માળ.	અહ્યાસ(ના)મહાવરો.
ક્યારા (ના) ખાડા.	માર (ના) બોળે.	કાયર (અ) હેરાન,
અગર (ના) મીઠું પાકે	એડીવારે (અ) એકદમ.	દુઃખી.
તે જગ્યા.	મેલેલા (કૃ) મૂકેલા.	આગસ (ના) સુસ્તી.
ઉસરડવું(કૃ) સાંભરી લેવું.	સહેલથી=થોડી મેહેનતે.	તોલ (અ) ખરાખર.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૩).

માણસ બણતાં બણતાં વિદ્વાન થાય, અને લખતાં લખતાં સારા અક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાહ્યા કરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઇ જાય. (૧). પોપટ જેવો પણ પશુ શીખવ્યાથી શબ્દ બોલતાં શીખેછે; તે કાયર થઇને જે માણસ બણવાથી આગસ કરે તેને ગધેડા જેવો જાણવો. (૨) કૂવા ઉપરના જે કાળા મ્હોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ધસારાથી કાળા ધીમે ધીમે ધસાઇ જાયછે, એ નિશાનીનો દાખલો. (એટલે એ

પથરા ધસાયછે તો ગમે એવો કાઈ મુરખ માણસ હશે ને તેને મેહેનત લઈ શીખવા માંડશે તો તેને શું નહીંજ આવડશે? ના, આવડશે. (૩).

પાઠ ૫૭ મો.	દોરી.	ડીખળી(વિ) અટક્યાળું.
નંગાલ=ત્રાંખાનો કાટ.	ટીપી (કિ) ટપેરી.	ટાંગ કરે એવું, તોફાની.
નસત { સફેદ મેલા રંગ સીસું. } ગતી ધાતુ.	રજ (ના) રજકણુ. કણી	અટક્યાળાં(વિ)આડાં.
કાટ (ના) કીટ.	તાવ(ના) આખો ડાગળ	વવળાટવાળાં.
દીકામાં (કૃ) જોવામાં.	ચીકાશ (ના) ચીક.	અડપલાં (વિ) અટક્યા.
નરી=સ્વચ્છ, ચોખ્ખી.	વાળ (ના)ખાલ, નીમાળા	ળાં કામ.
જવલે(અ) કોઈ વખત,	મસ (વિ) ધણો, બહુ.	નિરાંત (ના) એન, સુખ.
કદાચ.	તાપ (ના) ગરમી.	ગલોફાં (ના) ગાલ, ડાચાં.
દેવતા=અગ્નિ, વસ્તેવ.	આંચ (ના) ઝાળ.	ઝૂરકા (ના) કુદકા.
ગાળે (કિ) પીગળાવે.	યાદ (ના) ફોમ.	માકડાં (ના) રાતામાંનાં
ચોખ્ખી(વિ)સાફસ્વચ્છ.	પાઠ ૫૮ મો.	વાંદરાં.
ભારે(વિ) વજનમાં ઘણી	દેસો (ના)ધરડો માણસ	વગડામાં(ના) વનમાં.
ચળકતી (વિ) ઝળકતી.	અચળો (ના)નવાઇ.	કુધાડી (વિ) ખુદી.
માંજીને (કૃ)અજવાળીને	છેડવું(કિ)અડકવું, યાઝવું.	ચીડાય (કિ) ખીજવામ.
આંખું(વિ)તેજવગરનું.	પૂરો (વિ) બરાબર.	ચીંટાળીને (કૃ) લપેટીને.
નરમ (વિ) પોચું.	સંપ (ના) એકમત, એક	જટકાવીને=ટીંગાવીને.
પાઠ ૫૮ મો.	દીલ.	પાઠ ૬૧ મો.
ગદીઆણો(ના)૧૬વાલ,	કને (અ) પાસે, સોડે.	જામડીઓ(ના)અધરીઓ
અડધો તોલો.	ભારી (ના) બચકી.	ચંડાળ(વિ) પાપી, દુષ્ટ.
ઝોગળવું(કિ)પીગળવું.	મંગાવીને=અણાવીને.	શાહેદ (ના) સાક્ષી.
વરક (ના) સોનાંરૂપાના	કારણુ=મતલબ, રાઅબ.	નનસાફ(ના)ફેશલો.
છેક પાતળાં પાનાં.	બળ (ના) જોર, કસ.	અરે (ના) હાથ, શીકર.
પતરાં(ના)ધાતુને ટીપીને	સંપસંપીને (કૃ) હળી	દશા (ના) હાલ, હવાલ.
પાતળાં પાનાં કરેલાંને	મળીને.	ગળેપડુ(વિ) ધાઇ પડુ,
તાર (ના) ધાતુનીલાંબી	નખળા(ના) કમજોર.	લુચ્ચી, પસડું.
	પાઠ ૬૦ મો.	વઢવાડ (ના)લગલડી.

જણીઓ(ના) બાઇઓ.	બાટલી.	છોટે (અ) આથે, દુર.
કયાદ=અરજ, રાવ. દાદ.	વીજણો (ના) પંજો-	ફલાણો(વિ)હરેક, મુકરર
કડકા (ના) ભાગ, કટકા	વાયરો(ના) પવન, વા.	કરેલો.
અરાઅર (વિ)સરખા	જુદારો(ના)પસીનો, પર-	અથડાય(ક્રિ)અફળાય.
હુકમ(ના) ફરમાસ. ગી	સેવો,	ધટ(ના)ડોળ, (ધડીનેક
છાનીમાની (વિ)મુગીચુ	પવન(ના) વા, વાયરો.	કરેલી બનાવટ,)
ખૂમેખૂમ(ના)ધાંટે ધાંટા.	વાશીને=દહને, દાંકોને.	મહેરાં (વિ)કાને સાંભળે
ઊઠાવું (ક્રિ) છોડું. મૂકું-	સોટો (ના) કળશીઓ	નહી તે.
ખરી (વિ) સાચી, ખુદ.	થીર(વિ)હાલે ચાલેનહી	ધડપણ(ના) ખુઠાપણ.
હવાલે કયો=સોંપી ચા.	તે, એકની એકજ	જન્મખેહેરા (ના) જન્મે-
ખો, તપાસી આખો	જગ્યાએ રહે તે	ત્યારથી ખેહેરા.
પાઠ દુર મો.	ખોજ્યો (કૃ) ડખોવ્યો.	મૂગાં(વિ) મોઢે બોલી
વેળા(ના) વખત, સમય.	અદલે (અ) જગોએ.	શકે નહીં તે.
અડવાડીકું (ના) સાતઠ-	દખાવી (કૃ) બોળી.	પાઠ દુર મો.
હાડાની મુદત.	પાઠ દુપ મો.	ટાટ (નાં) શણુંનું કપડુ-
ધ્યાન(ના)ચીત, સરત,	લહેરો(ના)વમળલીસોટા	કાગદી (ના)કાગળ વેચ
અગ્રેજ=ગોરા લોક, ટો-	ગતિ(ના) શક્તિ, બળ.	નારો.
ખીવાળા, સીનોર.	ધૂનવું (કૃ)દાલવું, કાપવું,	ધુટવું (કૃ)મોહોરો દેવો.
પાઠ દુર મો.	પ્રહાણી (વિ) પાણી	સાફ લીસું કરવું.
પહોર(ના) તણ કલાક.	જેવો નરમ,	ખેળ (ના) લાણી.
મહિનો(ના) ૩૦ દહાડા.	જુકિત (ના) તદખીર,	ધા (ના) ધાયો. દસ્તે.
આથમે(ક્રિ)અસ્ત પાંમે	હીકમત.	તા (ના) તાવ આખો
ધેર જાય.	નાદ (ના)અવાજ, સાદ.	કાગળ.
મધરાત(ના)વચલીરાત	મશારત(ના) ચિન્હ. ની	સાહેબખાની(ના)ઉંચા-
પખવાડીકું (ના) પંદર-	શાની. સાન.	સાહેબ લોકોને વાપ
વારીકું.	સાદ (ના) અવાજ.	રવા જેવા.
પાઠ દુર મો.	કુંડાળાં=ગોળચક્રડી,	ડાવી દેવું (કૃ) ડખોવવું,
વા (ના) પવન.	ઉપરાઉપરી(વિ)એક પ-	બોળી કાઢવું.
શીશી(ના)કાચની નાની	છી એક. •	તાવ(ના)આખો કાગળ.

ફટકડી (ના) ફટકી.	અભણુ (વિ) વગર ભણે-	નિશાની (ના) એધાણી
ચાળણી (ના) ચાણી,	'લો, મૂર્ખ.	ઇશારત.
ઝીણા ઝીણા વેહેવાળુ	નામું (ના) નામ, દફત-	સરદાર=સગદાર, ઉપરી
ધાતુનું વાસણ.	રી કામ.	અસાર (વિ) સાર નહી
પલાળી(ફ)ભીનાળી.	મથાળું=ઉપલે ભાગ.	તે, નકાર.
સંકેદ(વિ)ધોળુ, ઉજળુ.	ધણી (ના) વર, માટી.	રાય (ના) રાગ
દરીને (ફ) બધાધને,	ઠેઠ (અ) છેક, નાકે સુધી	વહેમ (ના) શક, સદેહ
કકરા(વિ)ચરખડા, હાથ	રોવા (ના) રડવા.	ઉર (ના) દિલ, મન.
ફેરવાએ ને લીસા લા	માડી=ખરાખ, મુવાની	બકવું (કૃ)લવવું, લવારો
ગે નહીતે	ખખર (ના) સમાચાર.	કરવો.
લીસા(ના)સાફ, ઘુટેલા.	સધેસો.	સાર અસાર (વિ) સારી
ઉંચા(વિ)સારા કીમતી	ઉકેલીને (કૃ) દોડીને	નહારી વાત, સાર
પાઠ ૬૭ મો.	રૂઓછો (કિ) રડોછો.	નહારું કામ.
મૂર્ખાઇ (ના)મેવકુકાઇ.	પછવાડેથી(અ) પાછળ-	અક્ષર (ના) હરફ, દસ્કત
દેશાવર (ના) પરદેશ.	થી, પછાડીથી.	અપાર (વિ) ધણોજ, જે
દેશાંતર.	પસ્તાવો(ના)અફસોસ.	નો પાર નહી તે.
ફાળ (ના)ધાશકો, ફિકર.	લાણ (કૃ) શરમાઇ,	જગ(ના) જગત, પૃથ્વી.
ઝળઝળીઆં(ના) આંસુ.	લજવાઈ.	થડી (વિ) મ્હોટી.
ઠોઠમોઠ (વિ) મૂરખ, અ-	પાઠ ૬૮ મો.	શીખામણુ(ના) કાયદા-
ણુધડ.	અભિમાન(ના) અહંકાર	ની વાત.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૪.)

મૂરખને માથે કંઈશીંગડાં ઉગીને તેની નિશાની હોતી નથી પણ જેને સારા નરસાનું કશું ભાન નથી તેનેજ મૂરખ સમજવો. (૧) જેને એક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહી (કાળા અક્ષરને કુટી મારે) તે મનમાં અહંકાર ધણોજ રાખે તેવા માણસને પૃથ્વી ઉપર બધા મૂરખાઓનો સરદાર સમજવો (૨). મ્હોટી મ્હોટી વેહેમ ભરેલી ધણી વાતોનો તે લવારો કરે, પણ તે મૂરખનો રાજ કહેલી શીખામણ સાંભળતો નથી. (૩)

પાઠ ૬૮ મો.

વૈતરૂં=મેહેનત, મજુરી.
આભોટવું (કૃ) ગોલાંટ
ખાવાં, ગળડવું,
અમીર(વિ)મોટામાણસ.
દાખડો (ના) ખાડો.
ધીરજ(ના)સખુરી, શાંતી.
ખમી=સહી, સહન કરી.
હઠો(કિ)પાછું ફરે, દબે,
હારે.

મરજ(ના)ધંચા, ખુશી.
દેખાદેખી (કૃ) જોઈને.
ડોક (ના) ગરદન, ગળું.
ભાર (ના) બોળો.
લાજ (ના) શરમ.
સીધી (વિ) પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

દેહલું(ના)તખેલો દાર.
ન્યાય(ના)ગમ્પર, પૈસા.
પૂરું=પરાપર, પટભરીને
છોડાવ (કિ) મુકાવ,
મેલાવ.

દેખાયો(કિ)જણાયો.
ખોતરતો (કિ) ખોદતો,
ખણતો.

બેદ (ના) કારણ, મરમ.
ધન (ના) પૈસો, દોલત.
ચર (ના)ત્રાંખાનો બેક-
ડાવાજો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતૂર (ના)એકમતનો-
મેવો પીપેરના આ-
કારનો થાયેછે.

ખદખદતુ(કિ)ઉનું ઉનું.
અખોટીઆં (ના) રેશમી
લુગડાં.

હીરાગળ (વિ) રેશમી.
પતંગીઉં (ના) એક
જાતનો જીવડો.

ગજઆણી (ના) ગજ-
પનાનું રેશમી કપડું.
તાંતણો (ના) તાર.

મૂગટા (ના) કોરણ વા
જાં હલકાં ખોટીઆં.
મશરૂ(ના)રેશમી કપડું.

કોશેટો=ગોળ લાખીદડી
હીર (ના) રેશમ.
કીડા (ના)લાંખા જીવડા.

ભાતભાતના (વિ) જાત-
જાતના.
કીનખાખ(ના) કસખના
ખુદાવાળું, રેશમી,
ઉંચું કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો (ના) ગોધો,
સાંદ.

મચ્છર (ના)ગણગણતો
જીવડો.

માતેલો (વિ) જખરો,
ધરાયલો, મતખાલો.
નખજો(વિ)કમજોર, લુલો
સાંદ(ના)આખલો, ગોધો.
આંટો(ના)ચક્કર, ફેરો.
તોખા(ના)કાયર; કંટાળો.
તુચ્છ(વિ) હલકો, નીચ.

અહંકાર(ના) અભીમાન.
ધરાઈને(કૃ) તરપતથઈને.
ગણગણતો(કૃ)ગુણગુણ-
કરતો,

નીચ (વિ) હલકો, તુચ્છ.
જખરા(વિ)જોરાવર.
પલક (ના) પળ, ક્ષણ.

કચરી (કિ) કચડી, છુદી.
પછાડે(કિ)અફાળે, ઝીકે.
વેદના (ના)દુઃખ, પીડા,
ગાંડો(ના)દીવાનો, ઘેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ(ના)જળામાં
રેહેનારો જીવડો.
હરાવવું (કિ) હંકાવવું,
જીતી લેવું.

બહેકવું(કિ) છાકી જવું,
વધારે બોલવું.
જળું (ના) ફાંદો.
ફાંસો.

જીતવું (કિ) જીતી લેવું.
હરાવવું.

શેર(ના)૪૦ પૈસા ભા-	દડીઓ (ના) પડીઓ.	પાલવ(ના) કોર.
રતું વજન.	ચુકવતું (કિ) ભૂલાવતું.	વેપ(ના)વેળીયું.
કુલાઈ=અહંકારે ભરાય	કરડી. (વિ) આકરી.	કદોરો(ના) કેઠેધાલવાનું
સાંઠીઓ(ના)ગોધો,સાંઠ	સખત,	ધરેણું,
બરોબરી(વિ)સરખા સ	નાત=જમણવાર, વરો	કીમત(ના) મૂલ, ભાવ,
સરખી,હરીશી.	બગડયું(કિ)તપતભરાયો	કપડે (કિ) ઊંચકાય.
ગર્વ (ના) અહંકાર.	સરત(ના)નીધા, ધ્યાન	સુંદર (વિ) સારાં;
હસવા (કિ)મજાક કરવો	છેતરાઈ (કિ) ઠગાઈ.	મજાનાં
નજ(અ)નહીં,ના.	વહાલી(વિ)પ્યારી.	કંઠી=સોનાની સાંકળી.
ફાંફાં(ના)ખોટી મેહેનત,	નાનઘણ [ના]બચપણ	તાલેવર (વિ) પૈસાદાર.
વેવલાં.	પાઠ ૭૬ મો.	તોઈ (ના) શીત.
અટવાતો(કિ) આંટીમાં	ધડી (ના) ૨૪ મિનિટ.	પાઠ ૭૮ મો.
આવતો.	પળ (ના) લેહેજો.	નાખુશ (વિ) દલગીર.
જીતનાર (ના) જીતીએ	તરતું (કિ)અતરંગરેહેતું	ટટાર(વિ)સોધો, પાધરો
નાર, ફતેહ પામનાર	મંદિર=દેરું. દેવસ્થાન.	ખુશી (ના) હરખ, સં-
કેવળ=ખીલકુલ, તદન.	ટકોટક [વિ]માથાસુધી	તોપ,
પાઠ ૭૪ મો.	જોશી(ના) જોતિપ વિ-	નાખુશી (વિ) દલગીરી.
કોમળ=નાજુક, કુમળું-	ધા મળનારા.	પોતીકા(સ) પોતાના.
રમુજી (વિ) ખુશલાગે	ડૂખીજતું(કિ) યુડીજતું	પાઠ ૭૬ મો.
એવું.	કોણ(ના) કોઠો.	વાચા(ના)ભાન, બોલવા
અંચળ (વિ)હુંશીઆર	માપ=ભરત. પરમાણું,	ની સમજ.
પટા(ના)ડીસોટા, કાપા.	વાપરતા કિ) કામમાં	ભાન(ના)સમજ, અક્લ.
રવાટાં (ના) ઝીણાંઝીણાં	આણનાં.	શામાટે (અ)કેમ? શાને
બાલ.	પાઠ ૭૭ મો.	માટે ?
ચીતારો=ચિત્રપાડનાર.	ભારે(વિ)કીમતી. મોઢી	ખુણ (ના) ધર્મ, દાનતું
પાઠ ૭૫ મો.	મોહર(ના)પંદરરૂપીઆ	આશીષ.
છેતરવું (કિ) ઠગતું.	ની કીમતનો ગુનો	કશું=કંઈપણ, જરાએ,
પાપ(ના)નફારકામ. નફા	સોનાનો શિકો.	પાઠ ૮૦ મો.
રો નામનો દોષ,	કસબ=જર, કીનખાખ.	કાંચળી (ના) કાપડું-

બાયડીનું ચોળી જેવું રીસ(ના)ચુરસો, તામસ. હળતાં(ક)હળીનેરેહેનાર
 પેહેરવાનું કપડું. કિતરી (ના) નરમ પડી સપી (ક) હળીમળી.
 પીચર(ના)બાપનું ઘર. વાંક (ના)તકસીર, ચુન્હો સુખએન=મગ્ન, સતોષ.
 મોસાળ(ના)ગામાનું ઘર બાપડી (વિ)બીચારી, ગ શોક=દલગીરી, પરતાવો
 હેત(ના) પ્યાર, ચાહેના. રીબડી, રાંક. ઘટે (અ) ઓછી થાય.
 હરખ(ના)ખુશી, આનંદ પાઠ ૮૧ મો. લેશ (વિ)જરા, જરાપણ
 ઠેસે (ના) ઠોકરે. નિંદે(કિ) બદબોઈ કરે. ગીતો(ના)બાયડીઓ સ
 પલળી (કિ) ભીનાઈ. બળવંતા(વિ)જેરાવર ગ કાઢીને ગાયછે તે.
 બગડી(કિ) ખરાબ થઈ. કલેશ=કલુઓ, કંકાસ. માતા (ના) મા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૫).

આપણે બનેલાબને બેઠેન હળી મળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું
 સુખ થાય, લઢી વઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય, આચર
 ઓછી થાય, તે વળી લોકો પાછળ બદબોઈ કરે. (૧)જે આપણો બા-
 પ (ઈન્દર)મ્હોટો જેરાવર છે. તે ઈન્દર હમે સદા હળી મળીને રહી
 એ એવું તું કર, કે જેથી નિરંતર સુખમાં દહાડા જાય, અને કોઈ દા-
 હાડો જરા પણ કલુઓ કંકાશ થાય નહી. (૨).જે છોકરાં એક બીજા
 સાથે હળી મળીને રહેતા હોય, તે કોઈ દહાડો સામસામાં લડે તહીં
 તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાયછે તેથી તેમની મા મનમાં ઘણી
 ખુશ થાય છે. (૩)

પાઠ ૮૨ મો. પડીને અંધાયયું પાણી ની રકાખી.
 ટપકાં (ના)ઝીણાં ટીપાં. રૂપ (ના) ડોળ, કાંતી. ગગન (ના) આકાશ.
 ધૂમર (ના)ધૂમ્મસ, દવડીય(ના)માટીની ગાગર. હાર (ના) થંડ, હીમ.
 ઝમવું (ના) અંધાવું કે દોરીઆનો ભાંગે વેગજેથી (અ) આઘેથી
 ખરક (ના)હરીને અંધાઈ લોનીચલો ભાગ. ઝાકળ (ના) ઓસ.
 ગયેલું પાણી, વરાળ (ના)બાફ, સેવાળ પાઠ ૮૩ મો.
 કરા(ના)હવામાંથી છુટું તાસક (ના)ઢાંકણ, આતુ-મધ્યમ [વિ] વચલા.

વાંધાનું, સાધારણ. ઢાચે (ના) શીળે, ઝોળે. સુતળી (ના) સણુનારે-
 પુષ્કળ (વિ) ઘણું, બહુ. દોઢાદોઢ (કૃ) દોઢ ધામ સાની દોરી.
 થેલી (ના) કાચળી. નાસા નાસ, દીંગા-ટાટપટી=સુતળીનાં ટાટ
 બરડો (ના) પીડ, વાંસો મરતી. દીવાસળી (ના) દીવા ક-
 સાંધા (ના) કટકા. શુનો (ના) અપરાધ, પાંક રવાની સળી.
 પાંસળીઓ (ના) પાસા માફ (ના) ક્ષમા. જવા માણસપૂર (વિ) માણસ
 તરફની હાડકીઓ. દેવું તે. જેવડાં, માથોડા પૂર
 ટેકીટેકીને (અ) અધેલીને ચાકરી (ના) શેવા. ઝાઝા (વિ) ઘણાં, બહુ.
 ટેકો દેઘને. ટાળીશ (કિ) મટાડીશ. ઉપાડી (કિ) ઊચકી.
 જાણના (ના) ડાયાના શેખી=પતરાજી, વડાધ. મરડીને કૃ) આમળીને
 ઝેરી (વિ) વીજવાળું વન (ના) રાન, જંગલ. પાડ ૮૭ મો.
 ભેયું (વિ) સાથે. ગરીબડો=કંગાળ, કાંક. શિયાળવાં (ના) શીયા-
 જળમ (ના) કરડેલી કેઘેલો (વિ) ગાંડો, નાદાન ળના બચ્ચાં.
 વાગેલી જગો. પાડ ૮૫ મો. ભુગળા (ના) નળાં.
 પ્રસરે (કિ) ફેલાય. હાજર (ના) તૈયાર. વાઢ (ના) શેરડી હોગેલી
 ઘટનાં (વિ) લાયક, જોઈ તરણું (ના) તંખલું, તેજગો. ખેતર,
 એ તેવો. બગવશે (કિ) કરશે. ખોલ (ના) ખોલ, ચુકા,
 ઉપાય (ના) ઈલાજ. દાસ (ના) ચાકર, સેવક. ખંડેર.
 પાડ ૮૬ મો. જાળ (ના) ફાંદો. ખંડેર (ના) ખંડિએર,
 સિંહ=જનાયરોના રાજ્ય જુટાયું (ના) નીકળાયું. મેદાન (ના) લાંબી પો-
 મોટું ચોપણું પશુ. અકળાયો (કિ) ગભરાયો. હોળી ખુલી જગો.
 જીવદાન=નવો જન્મ. ખૂમો (ના) પોશાર, ઘાંટા ચોરીથી (ના) ચુપકીથી,
 મહારાજ (ના) મોટા બદલો (ના) અવેજ, પાડ ટોળું (ના) જથ્થો.
 રાજ, રાજનીરાજ કાતરી (કિ) કરડી. મુએલાં (ના) મરી
 કાલાવાલા (ના) ખુશા-પ્રસંગ (ના) વખત, સમય ગએલાં.
 મત વારેવારે કરગરી પાડ ૮૬ મો. કૂકડાં (ના) મરઘાં.
 ને કેહેવું તે સાંડીઓ=કરાંડી, સોટીએ નુકસાન (ના) બિગાડ,
 સામર્થ્ય (ના) જોર, રેસા (ના) દોરા, કુચા એકાંત (વિ) એખલાં.
 બળ. બોયાં (ના) કાઠાં કર્યાં. પાડ ૮૮ મો,

લોભીઓ (ના) લાલચુ માણસ.	મળતી જાત.	વનરપતિ(ના)લીલોતરી,
જમણુવાર=ન્યાત, વરો.	ગરીબ(બિ) પૈસા વગર.	વેલા(ના)ભોંયપર પથ-
પડપૂછ (ના) તજવીજ,	ના, રંક, નીર્ધન.	રાતો છોડ.
તક્ષાસ.	ટકાઉ (વિ) મજબૂત.	ખટાટા (ના) અલુખડા
લાભ(ના) ક્ષાયદો, નફો.	પાઠ ૯૨ મો.	તાંદળજો=તાંદળીઆંની
તપેલાં (ના) પાતેલાં.	ખુંધ=દેદા, મ્હોટોટકરો.	કે ચોળામની ભાજી.
સંભાળી (કૃ) સાચવી.	રણુ (ના) રેતીનું મે-	સૂરણુ=એકજાતનો કંદ.
તપાસી.	દાન.	મેથી(ના)મેથીની ભાજી
વિઆયાં (કિ) જણ્યાં.	રેતાળ (વિ) રેતીવાળી.	રતાળુ=એકજાતનો કંદ.
ખચ્યાં (નાં) છોકરાં.	ચરખી (ના) જનાવરના	તળવું=તેલમા વધારવું.
ભૂલથી (ના) ગફલતથી.	ચામડાના પાતળા પોષ	પોષ (ના) પોષની
પાઠ ૯૯ મો.	ડમાંથી જેચીકાણીધી	ભાજી.
ધૂતારા=ધૂતી લેનાર,	જેવી વસ્તુ નીકળેતે,	શકરીઆં(ના)મીઠો કંદ.
સમજવી લખજનારા.	મદેશો=સમાચારકહેણુ.	અળવી (ના) અળવીની
નાદાન (વિ) ઘેસો, અ-	પોષણુ (ના) ગુજરાન.	ભાજી.
ણુસમજી.	મુસાફરી(ના)ગાડીએ કે	આશીને (કિ) પાણીમાં
આદમી (ના) માણસ.	પગેચાલતા એક દેશ	રાંધીને.
ફરીને (અ) બીજી વ-	થી બીજે દેશ જવુંતે	કુમળાં=નરમ, સુંવાલાં.
ખત.	સાંઢણી(ના)ઊંટની માદા	ચડે (કિ)અફાય, રંધાય.
નાત=જમણુવાર, વરો.	(ઝડપથી ચાલનારું	પાઠ ૯૩ મો.
ખપ (ના) જરૂર, કામ	કિંટ)	સેકટો (ના) સરગુઓ.
ચૂપ (ના) મુગો.	તરેલવાર=અજાજ રીતનું	અગથીઓ (ના) અગ-
વસતા (કિ) રહેતા.	ઓર તરેહેનું.	થીઆના ફૂલનું ઝાડ.
પાઠ ૯૦ મો.	ઝડપ=તાકીદ, કિતાવળ.	કડો=કડાના ફૂલનું ઝાડ
વાણુ (ના) ભીંડીના	આવળીઓ(ના) આવળ-	લીલવા(ના)મીચ, દાણા
રેસાની દોરી.	ના કાંટાનું ઝાડ.	ફોલીને (કૃ) છોલીને.
ફેર (ના) તફાવત. ફરક.	સંકડાઈને(કૃ) સંકોચાઈ,	સુદ્ધાં (અ) સાથે.
ભીંડી (ના) શણુને.	ને દબાઈને.	રોંગણાં (ના) વેંગણાં.
	પાઠ ૯૨ મો:	પાઠ ૯૪ મો.

પાર(ના)સામે કીનારો.	રાની (ના) જંગલમાંની કાંસુ (ના) એક જાતની	
માછી(ના) દીમર, મા-ભેગ (ના) કમ્પ્લી.	ખરડ ધાતુ.	
છલાં પકડનારો.	ચટકા (ના) ડંખ.	પાઠ ૯૮ મો.
સઢ (ના) ખાદીઓ સા	પાઠ ૯૬ મો.	રત (ના) મોસમ, વખત.
કટી સાથે સીવીને ભચરડીને (કૃ) કચરડીને.	કંપણુ=ફણુગો, અંકોર.	
વલાણ ચલાવવા સા	જવલ્લે=કોઈ વખત.	મોર(ના) આંખાનાં ફલ.
૩ આંધેડી તે.	ભમતાં (કૃ) ભટકતાં.	ટેરી (ના) ખડખડાં.
ખારવા (ના) ખલાસી.	યાક[ના] ખલાસી.	આંખાગાળો=કેરી ગાળો
મછવો (ના) નાની	પીક (ના) ખરડો. ધાસો	કેરીનો રસ કાઢીને.
હોડી.	પાઠ ૯૭ મો.	જમવાસા ૩ ભાઈભાં
હંકારવું=પાણીમાં ચલા	હલકી=થોડી કીમ્મતની	કુંવગેરેને તેડવા તે.
વવું.	મેળવણી (ના) ભેગ.	તરખૂચ(ના) એક જાતનું
સીધું=આવાનું ભથું.	કંસારા [ના) ધાતુનાં	રસદાર ભુરાં કોળા
હલ્લેસાં (ના) ચાટવાં.	વાસણ બનાવનારા.	જેવું મહોદું ફળ.
સામાન(ના) ચીજો.	કલધિડા (ના) કલધનાં	કલ્લોલ (ના) ચેનપાણ.
તોપ(ના) મહોટી અંદુક.	વાસણ બનાવનારા.	ટૈકા (ના) મધુર શબ્દ-
ચાદરો=ખાદીની પીછોડી	મેગ=મેળવણી.	થી જોલવું તે.
ભાખ્યે=મુશકેલાઈથી.	વાળીએ (કી) મર-	રાએણ (ના) લીંઓ-
સમાધ (કિ) માર્ગ.	ડીએ.	ડીના જેવો મેવો.
પાઠ ૯૫ મો.	ફોલણી (ના) કલાઈઓ	ખકારો (ના) પરીનો.
રીંછ (ના) ખીયામણ	છાસની તામડી.	કાયલ (ના) કાળુ મધુર
બલવાળું જનવર.	પાઠ ૯૮ મો.	રાગનું પક્ષી.
બિલામણી(વિ)ભયંકર.	ગોળીઓ (ના) સીસા-	પાઠ ૧૦૦ મો.
મધમાખ (ના) મધ ક	તી લખોટી.	ધમધોર (ના) ચડી
રનારી માખી.	રા (ના) નાની નાની	આવેલું વાદળ તે,
મધપૂડો (ના) મધમા	સીસાની ગોળીઓ.	ધેરાઈ ગયલું વાદળ.
ખનો પૂડો.	ચંદ્રક (ના) નાની ટોપ-	વીજળી (ના) વીજ.
મજામુત (વિ) જોરાવર.	કાંતીલોટું=ચીનાઈલોટું.	અમકારા (ના) ઝમકારા,
ભાવે (કિ) સ્વાદ લાગે.	ચોહોરા (ના) હોરા લોટો.	કડાકા (ના) અવાજ.

ગર્જના (ના) ગડગડાટ. ચૂડા=ખાયડીઓ હાથે વહેરવું (કિ) કરવતવતે ચી
 કાટકો (ના) મ્હોટો પેહેરે છે તે. રવું, પાટીઆં પાડવાં
 અવાળો. દુશ્મન (ના) શત્રુ, વેરી. કામડાં(ના)વાસને ચીરી-
 પૂર (ના) ભરતી, રેલ, રમકડાં (ના) બાળકને ને એ ભાગ કરેલા તે.
 પાણીનું આવવું. રમવાની ચીજો. કરાઈ(ના) લાકડાં વહેર-
 હેલી (ના) ઝડી, વરસાદ પાડે(કિ) કેંચકે. નારો.
 એચાર દિવસ સામટો અટપટી(વિ)અધરી. છુ- મોતીઆ(ના) નેવાં આ-
 આવે તે. ટે નહીં એવી. મળતી લાંખી લાક-
 દુકાળ(ના)અનાજ પાણી પાઠ ૧૦૩ જો. ડાંતી પાટલી.
 નહીં મળે એવો વ- જત=રીલક, સંધરો. સરડવું(કિ) કામડાં ભરી
 ખત, કદી મોઢવારી, ભટ્ટી(ના)દેવતાનો આરો લેવા.
 તર (કિ) તરપત થાયછે, ગોતર (ના) અનાજના પકવાસા (ના) લાકડાંની
 બરાબર પડેલી. છાલાં છોતરાં વગેરે. પાતળી ચીપો.
 પાઠ ૧૦૧ મો. કસણવું=ચોળવું. ગુદું. વળી (ના) સાકડી.
 કપાશીઆ=કપાસના બી લોંદો=લપકો, લચકો. ભારોટીઓ(ના) પાટડા.
 ઠૂંકવાનું=ટાઢે રીકડાવું. પણો (ના) ઝીણી રેત. લગ (ના) ગે, સાકટો.
 કાલાં=કપાસનાં છાંડવા. ચોકું(ના)ચોખડસચો. દાળ(ના)નીચો ઢોળાણ.
 ડગલી(ના) નાની એવડી ચલગ (અ) અતરંગ, પીઠીઆં=મગ સાકટા.
 અંગરખી. હાલે નહીં એમ. પાઠ ૧૦૬ ઠો.
 હિમ(ના)ટાઢ, ઠંડ, ઠાંઠળ. જરૂર=પરવા, દરકાર. ઝોઝર(ના)હચીયાર.
 તેજનો (ના) મસાલો. પાઠ ૧૦૪ થો. કહોડ=લુહારની પેટી.
 સઘડી(ના) કાંણાં કાંણાં- કોલ(ના)કેલ, છો કે મા- ગજવેલ(ના)•ખંડે લોહ
 વાળું માટીનું દેવતા ટીને પરાળીને ગારો અન્ન=અનાજ, દાણો.
 રાખવાનું વાસણ. કરેલો તે. એરણ(ના) જેના ઉપર
 કૂંડાળું=ગોળ ચકરડું. મટોડું (ના) ચીકણી સોની લુહાર વગેરે
 તાપણી=ધાસ બરોડા માટી. ટીપેછે તે.
 કરાંડી વગરેનું બળતું આધારે (ના) આશરે. ધમણ (ના) દેવતા સ-
 મહા મહા=ધણું ધણું. પાઠ ૧૦૫ મો. જગાવવાને ડુંક
 પાઠ ૧૦૨ જો. ખસાશી (ના) ખરવા. મારવાની આમ-

ડાની ગુણ.
કોશ (ના) નરાજ.
બરડવાં (ના) ચાપડા.
સામાન (ના) ચીજો.
પાળી (ના) ચપ્પુ, છરી.

પાઠ ૧૦૭ મો.

ઠેક (અ) છેક.
સાંસા(ના)તંગી, વાંધા.
નિરાશ (વિ) ના ઉમેદ.
ગળડતું (કિ) ઢળી પડતું
સાંકડો (વિ) નાનો.
નિકાલ=છુટકો, તોડ.
વસમો (વિ) અધરો.
અડોઅડ(અ)પાસે પાસે
ડુંગર (ના) મ્હોટો ટેકરો
ટેકરી(ના)નાનો ડુંગર.
ચોતરફ(અ)આસ પાસ,
ચારે બાજુએ.

માર્ગ (ના) રસ્તો, રાહ.
કદાપિ (અ) કદાવખત

પાઠ ૧૦૮ મો.

તમાશો(ના)ખેલ, રમત.
ચતુરાઈ (ના)ડાહાપણ
વખાણતું(કિ)તારીફ કરવી,
સારું કહેવું.
અંતે (અ) છેલ્લે,
છેવટે.

વાળ્યો (અ) મરડ્યો.
સંકડાઈને (કિ) સંકોચા

ઈને, દબાઈને.
સમજણ=સમજ, બુદ્ધિ
હઠ (ના) જીદ, મમત,
જીવ (ના) પ્રાણ.
આત્મા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીડવાં (ના) દીડવા,
રેટિઓ (ના) રેંટ,
ચરખો(ના) કપાસમાંથી
કપાસિયા સાથે રૂ,
જીદો પાડવાનો નાનો
રેટિઓ.
ખાદી (ના) દોટી, જાડુ
કપડું.
સૂતરાફ=સૂતરનું બનેલું
મલમલ(ના)ઝીણું ઉંચું
લૂગડું.

ખોત (ના) કુમાસ,
જગનાથી(ના)એક જ
તનું ઝીણું લુગડું.
માદરપાટ(ના)સફેત ઘટ
કુમાસદાર લૂગડું.
છૂટા(વિ)જીદા, નોખા.
આસ્તો(ના)એક જાતનું
કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

ખિંબ (ના) દીરણ.
લાલાશ (ના) રતાશ.
કરોડ(વિ) સો લાખ,

ગાઉ (ના) કોશ.
તેજ(ના)નુર, ચળકાટ
ઝાડપાલો (ના) ઝાડન
ઝીણું પાંદડા.
ગરમી (ના) તાપ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ચંદ્રમા(ના)ચાંદ, ચાંદો
અળાયો(ના)વાંકો કાપો,
આવી રીતે.
દર્પણ (ના) આરસી,
પૂનોમ(ના)પંદરમીતિથી
અમાસ (ના) મહિનાનો
છેલ્લો દીવસ.
પૃથ્વી (ના) ગ્રહનું નામ
દુનિઆ.
મુદ્દલ (વિ) ખીલકુલ,
જરા.

પાઠ ૧૧૨ મો.

ઘડીઆળ (ના) વખત-
જાણવાનો સંચો
મધરાત (ના)વચલીરાત
કલાક (ના) રાા ઘડી.
અંગ્રેજ=અંગ્રેજ લોકનું
અવર (ના) કલાક.
મિનિટ (ના) રાા પળ,
ભાસ=હિંગ્સો. પાંતી.

પાઠ ૧૧૩ મો.

આબલાં(ના)વાદળો[રો.
ગ્રહ(ના)સ્થિરતેજનોતા-

જલદ=તીક્ષ્ણ, કસંદાર.	વરાસ[ના]આફ, સેવાળ.	આસ (ના) હળે કરીને
અશાની(વિ) વેહેમવાળા	પાઠ ૧૧૫ મો.	ખેતરમાં જે લીટા-
ભોળા, સમજણુ વ-	મેહ [ના] વરસાદ, મેઘ.	પાડે છે તે.
ગરના.	તરશ [કિ] શોષ.	કણી [ના]રજ, રજકણ.
ફાળ (ના) ધાસ્તી.	કૃપા [ના] મેહેરઆની.	વિશ્વપતિ(ના) જગતનો
સેંકડો(વિ) સો, હજારો	ઘટેછે [કિ] લાયક છે.	ધણી પરમેશ્વર.
એકાદ(વિ)એક, કોઇપણ	પાઠ ૧૧૬ મો.	આસપાસ=આસેપાસે.
નવુંનવું=ફેરફાર, આ-	સર્વવ્યાપક [વિ] અધે ફે-	વાસ[ના]રહેડાણુ, મુકામ
ફત, જોખમ; કમ્પરજન.	લાયસો, અધે ફરતા.	ઘાટ[ના] વેતરણુ, તોડ.
પૂછડીઆ=પૂછડીવાળા.	આભાસ[ના]કિમસ.	તાત [ના] આપ, ધણી,
પાઠ ૧૧૪ મો.	ખોળવું (કિ) શોધવું.	જગકર્તા [ના] જગતનો
મેલીએ (ક) મૂકીએ.	અંતર=દીલ, ભીતર.	બનાવનાર, ઈશ્વર.
ઓછું(વિ)થોડું, જરાક,	આકાશ=વાદળ, ગગન.	હાલું(વિ)ખાલી, અમથું.

(કવિત ની સમજૂતી.) (૧૬).

આપણી આસેપાસે આકાશમાં ને ધાસ તથા આસની પાસે પણ પરમેશ્વર છે એવું મનમાં જણાય છે. (૧) આપણે ભોંયતળીઆં નીચે ભોંયમાં પેશી કંઈ છુપી વાત કરીએ મનમાં કંઈ ઘાટરચીએ [દગાનો કે કોઇને મારવાનો], તે અધું જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર જાણે છે. [૨] એક જરા જેટલી રજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએ તો કયે પણ પરમેશ્વર વિના કોઇ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી[૩].

પાઠ ૧૧૭ મો.	ખાતરી (ના)નીશા, ખા-	હાલો=ખાલી, અમથો.
આસ (ના) દમ, સાસ.	તરજમા.	મેદ (ના) કારણુ, પડદો.
નાડી (ના) નાડ, ધ્વની	પાઠ ૧૧૮ મો.	આળ=તોહોમત, બટો.
મુડકું=સોય, લાસ, સખ.	ભાવ (ના) હોંસ, ઉમંગ	છળ (ના) દગો કપટ.
અણુસમજુ (વિ) વગર	કૂડી (ના) નકારી, માદી.	છપાવવું=છાતું રાખવું.
સમજના, નાદાન.	હાઠ (ના) બપકો, દોર.	શીખ (ના) શિખામણુ.

પળી (ના) ઘોળા બાલ, ઠગાઇ (ના) ઠગ્યાજી, ડાધ=કલક, હપણુ, એબ.
 પળીઆં, સફેતી. છળભેદ. ગળી(ના)નામોશી, (એ-
 રી(વિ)સારી, મજાની. ખડેલું (કૃ) આખડેલું. કમ્મતનો કાળો રંગ.

(કવિતાની સમબ્દુતી). (૧૭).

હું તમને સુખે સારી શીખામણુ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો, પણ ન-
 દારા લોકોની નદારી શીખામણુ માનો નહીં; ઉમંગથી બણો ને છુપી.
 વાતના ભેદ મનમાં સમજો, ને હે બાળકો એ વાતની અરે તમે મ-
 નમાં રાખો. (૧), નદારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગ-
 બાજનો ખાલી ઢોંગ તમે મૂકી દો; કોઈનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કે
 કુથે આખડેલું હોય, તે તમને જડે તો તુરત જઈને કોહો કે હમને જડેલું
 છે. [૨]. જે માણસ કપટથી કે હીકમતથી કોઈને છેતરી ને વાત છાની
 રાખે, તો તેથી તેની આખર ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીલી આવે; પછી
 જ્યાંસુધી સફેદ પળીઆં આવે [મરે ત્યાંસુધી] તે ગળીનો ડાધ કે મકયો
 છૂટતો નથી, એટલે [કાળી ટીલી આવી હોય તે મટતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૯ મો.	સફેદ ફૂલ.	મેહેતો.
વસ્તુ (ના) ચીજ.	સુગંધી(વિ)વાસ, સોડમ	ઉધરાણી (ના) આપેલા
પ્રાણી (ના) જેને જીવ-	સાધારણ (વિ) વચલા	પૈસાની માગણી.
છેતે જે અહીંથી ત-	વાંધાની, મધ્યમ.	પીતાંબર(ના)ઉચ્ચ રેશ-
લીં ફરી શકે છે તે.	સોરમ=સુગંધ, ખુશબો.	મો બોટીઈ.
મૂલક (ના) દેશ.	પુરુષ(ના)મરદ, બાયડો.	જાન(ના) ગામડે જવા-
સંધાં(વિ)સંધાં, બધાં.	ભલમનસાઇ(ના)દાનાઇ	નો લગનનો વરઘોડો.
પાઠ ૧૨૦ મો.	સાલસાઇ, ભલાઇ,	નુકશાન (ના) ગિગાડ.
મોગરો(ના)એક જાતનું	પોચાંઇ(ના)નરમાશપણું	દળણાં(ના) લોટદળવાનું
સફેદ ખુશબોદારફૂલ	પાઠ ૧૨૧ મો.	મજુરીનું કામ.
ગળપણુ(ના)મીઠાસ.	રસળવું (કિ) ભટકવું.	વેલા(ના)આપદા, વપીત.
અંબેલી(ના) એક જાતનું	વાણીતર(ના)ગુમાસ્તો;	કાપડીઓના) દોશીવા-

ણીઓ, કાપડવાળો.	ઉદાસ (વિ) દલગીર.	અડાડીને (કુ)અડકાડીને.
જુજી(વિ)હલકો,થોડો.	વીલે(વિ)ઝાંખે,ઝંખવાણે	ઊધાડવું(કુ)ખુલ્લું કરવું.
પગાર=મુસારો, મહીનો.	રજા(ના)છુટી, અરતરફી	પાઠ ૧૨૬ મો.
માલ (ના) સોદો.	કપકો (ના) દોષ.	કાળજી(ના) ધ્યાન, ની-
વાયદો (ના) ઠરાવ, કેર-	ફેરો (ના) ચક્કર,આંટો.	ધેબાની, ચેટક.
વેલો દહાડો.	પાઠ ૧૨૪ મો.	કખૂલત(ના)કરાર, વચન.
પાઠ ૧૨૨ મો.	સ્વર (ના) અથી અઃસુ-	મુચરકો(ના) કખૂલાતનો
અખરખ(ના)એક જાત-	ધીમાંનો ગમે તે એ-	લેખ, દસ્તાવેજ.
નો સફેદ પારદર્શક	ક અક્ષર.	ભેળી (કુ) મેળવી.
પડવાળો પથ્થર.	ખારાખડી (ના) પદ.	વિરામચિન્હ(ના) વિસા-
મદારી(ના)ખેલ કરનારો	તોતડા (વિ) બોખડા.	મો લેવાની નિશાની
ખાજીગર, નટ લોકો.	વ્યંજન (ના) કથીળ સુ	અટકવું (કિ) થોભવું.
નીસર્યા (કિ) નીકળ્યા.	ધીમાંનો ગમેતે એક	ટપકું=ઝીણુંમીડું બિંદુ.
સોંધાં (વિ) સસ્તાં.	અક્ષર.	ગુનેગાર (ના)અપરાધી.
હર (વિ) દર, એકેક.	જોડાક્ષર (ન્ધ) જોડેલા	દરજી (ના)મેરાઈ, સુધ્ધ.
મગન (વિ) ખુશ.	દસ્તકતો. તોછકું.	ચોખ્ખું(વિ)સાફ,ખુલ્લું.
લેખવ્યું (કિ) ગણ્યું,	અતડું (વિ) ખરાખ,	પાઠ ૧૨૭ મો.
ગણકાર્યું.	શબ્દ (ના) બોલ.	જવાબ (ના) ઉત્તર.
મગ (ના) રમૂજ,ગમત	પાઠ ૧૨૫ મો.	સંભાળ=તપાસ, નીલા.
પાઠ ૧૨૩ મો.	ભાન(ના)વકુફ, સમજ	ઢળ (ના) રીત, છટા.
ગૃહસ્થ (ના)મહેઠા કુળ	ટેરવું(ના) ટેલું, અણી.	પ્રત્યેક=દરએક,હરેક.
નું આખરદારમીણુસ	અવાળુ (ના) અગાડી-	શુદ્ધ(વિ) ખરૌ, સાફ.
સમાલવા (કુ) તપાસવા	ના ઉપલાં દાંત ઉપર	ક્રિતાવળ (ના) તાકીદ.
ભીડાભીડ (ના) કચડાક-	ની સુવાળી જગો.	મહાવરો (ના) આખેપ.
ચડી.	સ્પષ્ટ(ના) ખુલ્લું, સાફ.	નિયમ(ના)ધારો,કાયદો.
અપાઘને (કુ) દખાઘને.	વાક્ય (ના) એ અથવા	ધાંટો(ના) સાદ, સોર.
વાસેલું (કુ) દીધેલું.	તેથી વધારે શબ્દએ-	પાઠ ૧૨૮ મો.
પાડોશી (ના) પાસેના	કડા થયાથી જે ધ-	ખાળબોધ(ના)બ્રાહ્મણી.
ધરમાં રહેનારો.	ખારત બંધાયેલો તે.	લિપિ(ના)ભાષા, બોલી.

અનુસ્વાર=મીડું, બિંદુ.	સ આપવું તે.	ફેલ (ના) ઢોંગ, ધતુગ.
ગૂજરાતી=ગૂજરાતની.	નિશ્વાસ (ના) ભરોસો.	ફેસલાવી (કિ) પટાવી,
સળંગ=આખી, બધી.	પાઠ ૧૩૨ મો.	સમજાવી. [માગનારો
ધર્મપુસ્તક=ધર્મની વા-	મુસ્કેલ(વિ) અથડું, મુ-	ફકાર (ના) સાંધ, ભીખ
તની ચોપડી.	શીખત.	ધમકાવીને (કિ) ધુરડી
મૂળાક્ષર (ના) પેહેલા	હમેરવી (કિ) વધારવી.	આપીને, ધમકીદધને.
શરૂઆતમાં શીખ	જોખવું (કિ) તોલવું.	પાઠ ૧૩૪ મો.
વાના દસ્કતો.	પાઠ ૧૩૨ મો.	ભાળ્યો(કિ)દીરો, જોયો.
ધોરણુ (ના) રીત, રસ્તો	ચતુર(વિ) શાણો, ડાહ્યો.	કાગ (ના) કાગડો.
બ્રાહ્મણી(ના) બાળબોધ	ઝવેરી(ના) હીરા માણેક	પાંખજો (વિ) પાંખવાજો.
બોલી (ના) ભાષા, લિપિ	વગેરેનો વેપારી.	રૂપાજો(વિ) સારો; મધુર.
ઓળખવાને (કૃ) પીછાન	ઝવેરખાનું(ના) હીરા મા-	ભોળું (વિ) નીઆલસ,
વાને, જાણવાને.	ણેક મોતી વગેરે-	કપટ નહીં તે.
પાઠ ૧૩૦ મો.	નો ભંડાર ભરેલો તે.	ખળ(વિ) લુચ્ચું, કપટી.
ઈનામ(ના) શીરપાવ, ખુ-	પાઠ ૧૩૩ મો.	લક્ષણુ=ચુણુ, આચરણુ.
શી બદલ કંઈ બક્ષી-	ધનવાન(વિ) પૈસાદાર.	દીસેછે (કિ) દેખાયછે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૮).

ઝાડપર માજો આંધવા બેઠો એવા એક કાગડાને જોયો, તે બે પાંખ-
વાજો ખેલતો હતો પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.

પાઠ ૧૩૫ મો.
આંકડા=અંક, નંબર.

તરેહ (ના) રીત, પ્રકાર. મેળવી (કિ) સરખાવી
પુસ્તક(ના) ચોપડી, ગ્રંથ. મુકાબલો કરી.

અમદાવાદ જીલ્લાની ભૂગોળ.

વ્યાખ્યાઓ.

જીલ્લો—જેની અંદર ધણા તાલુકા આવેલા હોય તે. જીલ્લાનો ઉપરી કલેક્ટ હોય છે.

અંદર—નદી કે દરીઆ કાંઠે મોટું શહેર આવેલું હોય ને સાંથી, માલ ચઢ ઉતર થતો હોય (એટલે એક દેશથી બીજે દેશ માલ જાય તે.)

ડુંગર—જમીનનો યોડો ભાગ ઉંચો હોય તે.

પર્વત—જમીનનો વધારે ભાગ ઉંચો હોય તે.

અખાત—જમીન ઉપર લાંબા ગએલા સમુદ્રની ફાંટાને અખાતકહે છે.

સમુદ્ર કે દરિયા—મહાસાગરથી નાનો હોય તે. તેનું પાણી ખા-
ં હોય છે.

નદી—મીઠા પાણીનો જે પ્રવાહ પર્વતમાંથી કે સરોવરમાંથી નીક-
ળી ઢળતી જગામાં થઈ સમુદ્રને મળે છે તે.

મૂળ—જે જગાએથી નદી નીકળે છે તે તેનું મૂળ.

મુખ—જે જગાએ નદી સમુદ્રને મળે છે તે.

સંગામ—એક નદી બીજી નદીને મળે છે તે.

શહેર—જેની અંદર સારા ઉંચા ને છોખંધ અને મેડાવાળાં ઘર
હોય ને સારાં સારાં ચૌટાં હોય તે. (શહેરની વસ્તી ઘણી
હોય છે.)

ગામ—જેમાં ઝૂંપડાં જેવાં ઘર હોય તે. ને વસ્તી થોડી હોય તે.
ગામનો ઉપરી મુખી હોય છે.

તાલુકો—જેની અંદર ધણાં ગામ આવ્યાં હોય તે.

તલાવ—જેની ચારે બાજુએ જમીન ને વચ્ચે પાણી હોય છે તે.

[તે સરોવર જેવું હોય છે.]

રેલવે સ્ટેશન—આગાડી જે ઠેકાણે ઉભી રહેતી હોય ને ત્યાંથી માણસ ગાડીમાં ખેસે અથવા ઉતરે તે. અને ત્યાંથી માલ પણ ચઢે છે ને ઉતરે છે.

ખાડી—સમુદ્રને મળતાં પહોલાં ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું જે નદીનું મુખ પહોળું હોય તે.

દિશાઓ.

સવાલ—દિશાઓ કેટલી છે અને તે કય કય ?

જવાબ—ચાર છે, પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ.

દિશાઓની વિગત.

જે દિશામાં સૂરજ ઊગે છે તેને પૂર્વ દિશા કે ઊગમણી દિશા કહે છે. જે દિશામાં સૂરજ આથમે છે, તેને પશ્ચિમ દિશા કે આથમણી દિશા કહે છે, પૂર્વ દિશાબણી મેં કરીને ઉભા રહીએ તો ડાબા હાથ તરફની ઉત્તર દિશા ને જમણા હાથ તરફની દક્ષિણ દિશા છે.

નકશાની દિશાઓ.

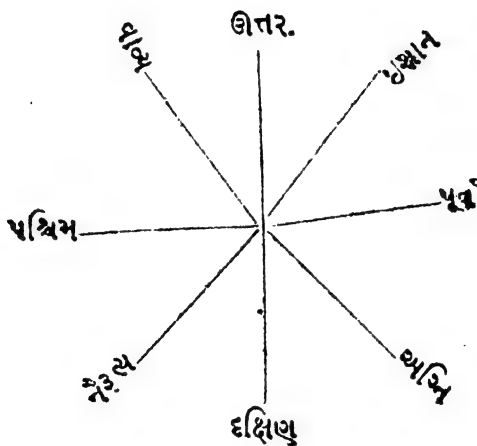
નકશાની તરફ મેં કરીને ઉભા રહીએ તો માથા તરફની ઉત્તર દિશા, પગ તરફની દક્ષિણ દિશા, જમણા હાથ તરફની પૂર્વ દિશા ને ડાબા હાથ તરફની પશ્ચિમ દિશા છે.

ખૂણાઓ.

સવાલ—ખૂણાઓ કેટલા છે અને તે કયા કયા ?

ઉત્તર—ચાર છે. અગ્નિ, નૈરત્ય, વાયવ્ય, ઇશાન.

ગિતર.



ખૂણાઓ વિષે વિગત.

પૂર્વને દક્ષિણ દિશા વચ્ચેનો અગ્નિ ખૂણો. દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો નૈરત્ય ખૂણો. પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો વાયવ્ય ખૂણો. ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેનો ઇશાન ખૂણો છે.

અમદાવાદ જીલ્લો તથા તેની વિશેષ હકીકત.

આ જીલ્લો ગૂજરાતના ખીજા જીલ્લાની ઉત્તરે છે. એની ઉત્તરે

ગાયકવાડનો મૂલક તથા મહીકાંદા. પૂર્વે તથા અગ્નિકોણમાં ખેડા જીલ્લા ખંભાતનું સંસ્થાન અને ખંભાતી અખાત છે, પશ્ચિમે કાઠીયાવાડ દક્ષિણે પણ કાઠીયાવાડ.

અમદાવાદ જિલ્લામાં મોટામાં મોટી સાબરમતી નદી છે. તે ઇશાન કોણમાં આરાવલીના ડુંગરના છેડા પાસેથી નીકળી નૈઋત્યકોણ તરફ વહી ખંભાતી અખાતને મળે છે. અમદાવાદ શહેરમાં પુષ્કળ રેશમ, સૂતર અને કસબનાં કારખાનાં છે—તથા વરાણયંત્રથી ચાલતા સંચા છે તેથી ગરીબ માણસો મજૂરી કરવા જાય છે તેથી તેમને પૈસા મળે છે.

મુખ્ય નિકાશ—ખાજરી, જુવાર, ચણા, રૂ, ડાંગર, તમાકુ, શેરડી, આદુ, ગળી, તલ, દીવેલી વગેરે છે. તેમાંથી મુખ્ય ખાતે રૂ અને અનાજ પુષ્કળ મોકલવામાં આવે છે.

અમદાવાદ જિલ્લામાં નીચે લખેલા સાત (૭) તાલુકા છે.

- | | |
|---------------|-------------|
| (૧) પ્રાંતીજ. | (૫) ધંધુકા. |
| (૨) વીરમગામ. | (૬) ઘોઘા. |
| (૩) ઘોળકા. | (૭) સાણંદ. |
| (૪) દશક્રોઈ. | |

પાટડી અને મોઢાસા એ બે પેટા તાલુકા કર્યા છે.

(૧) પ્રાંતીજ તાલુકો.

એની ઉત્તરે મહીકાંદા અને ગાયકવાડનો મૂલક, દક્ષિણે મહીકાંદા. પૂર્વે મહીકાંદા અને પશ્ચિમે સાબરમતીનદી છે. મામલતદારની કચેરી પ્રાંતીજમાં છે અને મહાલકારીની કચેરીમાં મોઢાસામાં છે.

મુખ્ય નદીઓ—સાબરમતી, હાથમતી, વાત્રક, માળુમ, મેશ્વો, અ-
ને ખારી. પહેલી સાબરમતી ને બીજી હાથમતી એ પ્રાંતી-
જ તાલુકાની પશ્ચિમે વહે છે. તેઓ વાવ્ય કોણમાં છે ત્રીજી
વાત્રક એ બાયડને ગાખટ પાસે થઇને વહેછે. ચોથી માળુ-
મ એ મોઢાસાની પાસે વહેછે. પાંચમી મેશ્વો એ હરસોલ-
પાસે વહે છે. છઠી ખારી એ દેશાસણ અને લાલપુરની
પાસે થઇને વહેછે.

મુખ્ય ગામ—પ્રાંતીજ. ઓરણ. ગાખટ. ધનસુરા. ચોઇલા દહેમાઈ.
બાયડ. મોઢાસા. અને હરસોલ.

વિશેષ હુકીકત—પ્રાંતીજ તાલુકામાં બોખ નામે ખાડો છે એ ખા-
ડામાં કમળના ફુલ થાય છે.

મુખ્ય નીકાસ—ખાજરી. ચણા. મકં. તલ. જવ. મકાઈ. રતાણુ
અને વરીઆંગી.

(૨) વીરમગામ તાલુકો.

એની ઉત્તરે ગાયકવાડનો મુલક, દક્ષિણે થોડોક ઘોલકાનો ભાગ
તથા નળ નામે તલાવ. પૂર્વે સાણુંદ તાલુકો. પશ્ચિમે કાઠીઆવાડ.

મુખ્ય ગામ—વીરમગામ, દેત્રોજ, ઓગણ, ગોરૈયા, રામપુરા, સીતા-
પુર, પાટડી, માંડલ અને ખારાધોડા.

મુખ્ય તલાવ—એમાં એકે નદી નથી પણ એ તલાવ છે. ગંગા-
સર, અને મુનસર એ બે તલાવ. પાટણના મહારાજ સી-
ધરાજ જયસીંગની મા મીનજદેવીએ બંધાવ્યાં છે.

મોઢા કસબા—પાટડી અને માંડલ. એ બે કસબા ઠાકોરના તાબામાં
છે તેને દેસાઈ કહે છે.

રેલવે સ્ટેશન—વીરમગામ અને પાટડી.

જાત્રાનાં ઠેકાણાં—બહુચરાજી અને ભોંયણી. ભોંયણી એ આવક લોકોનું છે. બહુચરાજી એ ગાયકવાડી હદનું છે.

વિશેષ હુકીકત—વીરમગામની અંદર દરજી જ્યાં ધહોંશીમાર છે તેઓ સજની, રૂના ડગલા, પંખા ધણા સરસ બનાવે છે ખારાધોડા એમાં મીઠું પાકે છે એને વરાગડું મીઠું કહે છે.

મુખ્ય નિકાસ—ખાજરી, ધડ અને જુવાર.

(૩) ધોળકા તાલુકો.

એની ઉત્તરે સાણંદ તાલુકો, દક્ષિણે ધંધુકા તાલુકો. પૂર્વે સાબરમતી નદી, એ નદીની પેલીમેર ખેડા જીલ્લો ને ખંભાતનું સંસ્થાન, પશ્ચિમે નળ તલાવ.

મુખ્ય ગામ—ધોળકા, આવળા, ચલોડા, ગાંગડ, બદરખા, સરોડા. વૌઠા અને કોઠ.

મુખ્ય તળાવ—નળ અને મલાવ, નળ એ તલાવનું પાણી ખાઈ છે તેથી પીવાના કામમાં આવતું નથી પણ તેમાં રાડાં (સાંઠા) પુષ્કળ થાય છે, તે લોકોના ઘરનાં છાપરાં બનાવવાનાં કામમાં આવે છે. અને તેનાં મુળીઆં થાય છે તેને ખીર કહે છે.

જાત્રાનાં ઠેકાણાં—વૌઠા; એ સાબરમતી અને વાત્રક નદીનાં સંગમ ઉપર છે તેમાં હર વરસ કાર્તિક શુદ્ધ પુનમે મેળો ભરાય છે તેથી ધણા દૂરના લોકો ભેગા થાય છે.

વિશેષ હુકીકત—ધોળકામાં એમાસાની આખરે ધણા લોકો ને તાવ આવે છે કેમકે તે વખતે તેની હવા સારી રહેતી નથી. એમાં કોઠ એ દરબારી ગામ છે.

મુખ્ય નિકાશ—ધર્મી, ચણા, જુવાર, આદુ, કેળાં. દાડેમ અને શેરડી છે.

(૪) દસકોઈ તાલુકો.

ઉત્તરે તથા ઇશાન કોણમાં પ્રાંતીજ તાલુકો, દક્ષિણે ખેડાં જિલ્લો, પશ્ચિમે સાણંદ તાલુકો, પૂર્વે મેશ્વો નદી.

મુખ્ય નદીઓ—સાખરમતી, મેશ્વો અને ખારી.

પહેલી સાખરમતી એ ભિતરમાંથી દક્ષિણમાં વહે છે. ખીજી મેશ્વો એ તાલુકાની પૂર્વ દિશાએ છે. ત્રીજી ખારી, એ સાખરમતી અને મેશ્વો એ બેની વચ્ચે વહે છે.

મુખ્ય ગામ—અમદાવાદ, ઉંવારસદ, વટવા, કુહા. નરોડા, ખારેજા, જેતલપુર. ઓગણજ અને અડાડજ, અમદાવાદ એ સાખરમતી નદીને કાંડે છે, તેને ૧૪૧૧ માં મહમદ સુલતાને વસાવ્યું.

અમદાવાદ શહેરની અંદર જોવા લાયક—જુમામસીદ, ત્રણ દરવાજા, બદ્ર, ગોસાંધજી મહારાજનું મંદીર, સ્વામીનારાયણનું મંદીર, પ્રાર્થનાસમાજનું મંદીર વગેરે.

શહેરની બહાર જોવા લાયક—કાકરીયું તલાવ. દાદાહરીની વાવ, માતરભવાનીની વાવ, અડાડજની વાવ, મલેકસાખાનું તલાવ, વટવાનો રોજો, પીરાણાનો રોજો, શાહીયાગ મહેલ, હડીસંગની વાડી તથા ખંગલાઓ,

વિશેષ હુકીકત—શહેરની અંદરની અંદર જડજ સાહેબની કચેરી, મામલતદારની કચેરી, કલેક્ટરની કચેરી, સમાલકાજ કોર્ટ એ વગેરે કચેરીઓ જોવા લાયક છે. શહેરની અંદર કંદોઈ ઓળમાં મહમદ બેગડાની કબર છે, ખીજું શહેરના તમામ લોકોને પાણી પુર પાડવાને માટે દુધેશ્વર આગળ વસારે યંત્રથી ચાલતો સંચો છે

તે સંચા વડે પાણી કાઢે છે ને ત્યાંથી નળમાં આવે છે. તેવા નળ શહેરમાં તમામ ઠેકાણે દાટેલા છે તે નળની સાથે નાની નળીઓ મૂકીને લોકોએ પોતાના ઘરમાં પાણી લીધું છે તેથી લોકોને મીઠા પાણીનું ધણું સુખ થયું છે, શહેરમાં મ્યુનીસીપાલિટી ખાતુ છે તેથી પોળમાં તથા સરીઆમ રસ્તા ઉપર દિવા થાય છે, સાફ રખાવે છે, મોટી સડકો ઉપર પાણી છંટાય છે એ વગેરે ધણું સુખ આપે છે.

બીજું વરાળ યંત્રથી ચાલતા સંચા છે તેથી ઘણા માણસોને રોજ મળે છે બારેજ ને જોતણપુરની ડાંગર વખણાય છે અને હીરાપુરનો ગોળ વખણાય છે.

મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—અમદાવાદ અને સાબરમતી.

મુખ્ય દેવસ્થાન—અંબાજી એ ધનાસુતારની પોળમાં છે ને ભદ્રકાળી તે ત્રણ દરવાજાની પેલીમેર છે.

મુખ્ય નીકાશ—બાજરો, જુવાર, શેરડી, ડાંગર, તમાકુ અને કઠોળ છે.

(૫) ધંધુકા તાલુકો.

ઉત્તરે ધોળકા તાલુકો, દક્ષિણે ધોધા તાલુકો, પશ્ચિમે કાઠીઆવાડ, પૂર્વે ખંભાતનો અખાત.

મુખ્ય નદીઓ—ભાદર, ગોમા, નીલકા અને ઉતાવળી.

પહેલી ભાદર અને બીજી ગોમા એ બે નદીઓ કાઠીઆવાડમાં ઉત્પન્ન થઈ રાણપુર આગળ મળે છે.

અહીંયાં એકઠી થએલી નદીઓ નાગનેશ તથા ધંધુકા આગળ થઈ ઓંકારને મળે છે અને ત્યાંથી ભોગાવોમાં મળે છે. ત્રીજી નીલકા, એથી ઉતાવળીએ બરવાપા પાસે વહે છે.

મુખ્ય ગામ—ધંધુકા, ખરવાળા, રાણપુર, ખસ અને ગંધ.

મુખ્ય બંદર—ધોલેરા એમાં મીઠા પાણીની તંગાસ છે. પહેલાં ત્યાં પરદેશ ખાતે ૩ અને માલ વહાણ વાટે પુષ્કળ મોકલવામાં આવતો પણ હાલમાં આગગાડી થવાથી તે બંદરે ઘણો માલ જતો નથી.

મુખ્ય જાત્રાનું ઠેકાણું—ભીમનાથ એ નીલકા નદી ઉપર છે ત્યાં હર વરસે શ્રાવણ વદ અમોસને દીવસે મેળો ભરાય છે તેજ દીવસે અમદાવાદમાં છેલ્લો મેળો નીલકંઠ માહાદેવ (માતર-ભવાનીની વાવ) નો મેળો ભરાય છે.

વિશેષ હકીકત—ગાંધ એમાં મીઠું પાકે છે તેને ગસીયું કહે છે.

મુખ્ય નીકાશ—૩, જુવાર અને ઘઉં.

(૬) ધોધા તાલુકો.

એની ઉત્તરે ધંધુકા તાલુકો, દક્ષિણે કાડીવાડ, પૂર્વે ખંભાતનો અખાત, પશ્ચિમે કાડીયાવાડ.

મુખ્ય ગામ—ધોધા. વાલુકડ અને કમલેજ.

મુખ્ય નદીઓ—ભાવનગરની ખાડી એજ નદી છે.

મુખ્ય બંદર—ધોધા.

વિશેષ હકીકત—ધોધા, ત્યાંની હવા ઘણી ઠંડી છે ને ત્યાં આગળ મીઠા પાણીની તંગાસ છે.

મુખ્ય નિકાશ—યાજરી ૩. અને તલ છે.

(૭) સાણુંદ તાલુકો.

પૂર્વે દસકોઠ તાલુકો, પશ્ચિમે વીરમગામ તાલુકો, દક્ષિણે ધોળકા તાલુકો, ઉત્તરે ગાયકવાડનો મુલક.

મુખ્ય નદીઓ—સાગરમતી અને રોહર.

પહેલો સાગરમતી એ આ તાલુકાની પુર્વ સીમાએ વહે છે. બીજી રોહર એ ચેખલા પાસેથી નીકળીને આ તાલુકાની વચમાં થઈને જાય છે.

મુખ્ય ગામ—સાણુંદ, સરખેજ, ગોધાવી, ચોરવડોરા, કાસીદ્રા, વીસલપુર અને મોડાસર.

મુખ્ય રેલવે સ્ટેશન—સાણુંદ, આંબલીરોડ અને છારોડી.

વિશેષ હુકીકત—સરખેજમાં રોજે અને તલાવ જેવા લાયક છે. અને કાસીદ્રાનો ગોળ વખણાય છે.

મુખ્ય નિકાશ—ખાજરી, ડાંગર, રૂઝિ, શેરડી અને જુવાર છે.

વિશેષ હુકીકત.

સ૦—અમદાવાદ જિલ્લામાં ડુંગર ક્યાં ક્યાં છે ?

ઉ૦—ધોધા તાલુકામાં અને મોડાસા માહાલમાં.

સ૦—અમદાવાદ જિલ્લામાં રેલવે સ્ટેશન ક્યા ક્યા તાલુકામાં છે ?

ઉ૦—દસકરોઈ, વીરમગામ સાણુંદ, ધંધુકા અને ધોધા તાલુકામાં.

સ૦—અમદાવાદ જિલ્લાની નદીઓ ?

ઉ૦—સાગરમતી, હાથમતી, વાત્રક, માજુમ, મેશ્નો, ખારી, ભાદર, ગોમા, નીલકા, ઉતાંવળી અને ભાવનગરની ખાંડી.

સ૦—ઉત્તરમાંથી દક્ષિણમાં આવનારી નદીઓ.

ઉ૦—સાપ્તરમતી, વાત્રક, રોહર, માળુમ, ખારી.

સ૦—પશ્ચિમમાંથી પૂર્વમાં જનારી નદીઓ ?

ઉ૦—ભાદર, ગોમા, નીલકા અને ઉતાવલી.

સ૦—અમદાવાદ જિલ્લામાં અખાત કયો છે ?

ઉ૦—ખંભાતનો.

સ૦—અમદાવાદ જિલ્લામાં અંદરો ક્યાં ક્યાં છે.

ઉ૦—ઘોલેરા અને ઘોઘા.

સ૦—અમદાવાદ જિલ્લામાં ઘઉં ક્યાંના વખણાય છે?

ઉ૦—ઘોળકા અને ધંધુકા સુધીનો ભાલ કહેવાય છે ત્યાંના ઘઉં
વખણાય છે.

સ૦—દસકરોઇ તાલુકામાં ડાંગર ક્યાંની વખણાય છે?

ઉ૦—ખારેજ અને જોતલપુરની.

સ૦—દસકરોઇ તાલુકામાં ગોળ ક્યાંનો વખણાય છે ?

ઉ૦—હીરાપુરનો.

સ૦—સાલુદ તાલુકામાં ગોળ ક્યાંનો વખણાય છે.

ઉ૦—કાંસીદ્રાનો.



ત્રીજીનું ડીકેસન.

મૂખો	કૃપાળુ	સિંધુ	હૂવાવું	મિનિટ
રમતીઆળ	બનાવ્યું	હીમોળીઓ	ફૂંડાળુ	અગ્રેજી
ઝંખવાણો	કર્ચો	હુંડું	ચૂડા	ગ્રહ
મચ્યાં	પૂંછ	પૂળાં	દુસ્મન	અજ્ઞાની
સદાચરણુ	ધંદ્રિયો	ધાન્ય	સૂંઢ	સેંકડો
ટૂંકા	માલૂમ	શીંગ	પહોંચાય	કૃપા
સ્વભાવ	ચોખ્ખું.	કિલ્લા	શરીર પ્રમાણે	સર્વવ્યાપક
રાજકુંવર	રળીઆમણું	પદાર્થ	ભટ્ટી	ધંધિર
શિક્ષા	ચોખ્ખાઇ	જંપવું	લોંદો	વિશ્વપતિ
અણુસમજી	મધપૂડો	શળ	સૂતાર	જગજ્ઞાતા
યાદ રાખવું	સજજન	પુઠીઆં	વચ્ચે	પરમેશ્વર
પહેરવેશ	નકર	કુમતું	છેલ્લાં	શ્વાસ
ધૂમટો	નિર્દય	શેખસલ્લી	લોહું	મુદ્દત
દાક્ષણી	ખોંખારેછે.	ધણાવવું	નિરાશ	ફૂડી
સંગ્રહ	વટેમાર્ગ	માલિક	નિકાળ	છુપાવવું
રૈયત	ચિચોડા	ભોંયરૂં	રહ્યા	શબ્દ
પ્રધાન	વિશ્વ	મિરાજતું	જાંડવાં	જગ્યા
વીંછી	વિખ્યાત	ચૂનાળાં	રેંટીઓ	મહોદ્દલો
વિખ	છપો	સૂડા.	સતરાઉ	ગર્જના
ચૂસવું	આશિષ	હીંચકો	જગજ્ઞાથી	પુરૂષ
વિલાયત	સૂમ	ભૂપતિ	બિંબ	સ્વાદ
અર્થ	પુણ્ય	ચિત્ર	સૂરજ	લુચ્ચાઈ
મનુષ્ય	કૃપણ	તરબૂચ	આથળ્યાપછી	સ્ત્રીપુરૂષ
પ્રીત	ઉઠ્યા	કલ્લોલ	ચંદ્રમાં	વ્યાકરણ
સૂણતાં	ચપ્પુ	ટૌકા	અળાચો	સમન્વ્યા
બચ્યાં	ગચ્ચો	પૂર	દર્પણ	રસ્તો
દોંગાઈ	રૂપિઆ	ભૂખ્યાં	પૂતેમ	ગૃહસ્થ
અંતકાળ	કોડ	હિમ	પૃથ્વી	સ્વર

વ્યંજન
 જોડાક્ષર
 ઉચ્ચાર
 સ્પષ્ટ
 વાક્ય
 અશુદ્ધ
 દુષ્પાક
 મુચરકો
 કબૂલત
 પ્રત્યેક
 હલ્લુહલ્લુવું
 ફૂતર
 ફૂરકુરીઆં
 લાગલાગટ
 ખસખસ
 કબુતર
 બિલાડું
 લૂખું
 દરિયો
 અગરિયો
 ક્યારા
 પ્રમાણે
 નિરાંત
 ધન્સાક
 અઠવાડીઉં
 મહિના
 વાપરો
 ધૂનડું
 જુક્તિ
 ધસારત

ગતિ
 પ્રવાહી
 મૂર્ખાઈ
 અભિમાન
 નિશાની
 ન્યાલ
 નાંખ્યો
 શેતૂર
 પતંગીઉ
 મૂગટા
 મચ્છર
 તુચ્છ
 ડુલાતો
 રળિયામણું
 ચકવવુ
 ડૂબીજવું
 મંદિર
 કોષ્ટક
 લલ્લું
 નિંદે
 ક્લેશ
 ધમગ
 ચેત્તો
 મધ્યમ
 પુષ્કળ
 પ્રસરે
 સામર્થ્ય
 સિંહ
 દુઃખ
 વિચાર્યું

હસ્યો
 માણસપુર
 સૂતળી
 શિયાળવાં
 ભૂગળાં
 પડપૂછ
 પહોંચતાં
 ધતારા
 ભોંડી
 ફૂલ
 સૂતર
 ઉંટ
 પોપણ
 હાલ્યાંજ
 વનસ્પતિ
 સૂરણ
 સ્વાદ
 છોડામુદ્દાં
 રીંગણાં
 રાંધ્યાવગર
 ખસેં તણસેં
 રીંછ
 મધપૂડો
 બિહામણી
 જવલ્લેજ
 બંદુક
 વિલાયત
 વસ્તુ
 સિંદુર
 લિપી

ગૂજરાતી
 ધર્મપુસ્તક.
 આબણી
 મૂળાક્ષર
 અનુસ્વાર
 જોડાઅક્ષર
 વિશ્વાસ
 માત્રા [મુશ્કેલ

શેરની ધાત.

શેરના અચ્છેરા ૨
 શેરના પાસેરા ૪
 શેરનાં નવટાંકાં ૮
 શેરનાં અધોળાં ૧૬
 શેરનાં ૩પીઆભાર ૪૦
 પોણોશેરના ૩૦ ૩પીઆભાર
 અચ્છેરના ૨૦ ૩પીઆભાર
 પાશેરના ૧૦ ૩પીઆભાર
 નવટાંકના ૫ ૩પીઆભાર.
 અધોળના ૨૧ ૩પીઆભાર.

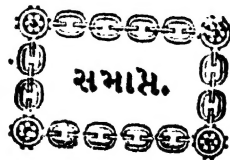
૨ અચ્છેરે ૧ શેર
 ૪ પાશેરે ૧ શેર
 ૮ નવટાંકે ૧ શેર
 ૧૬ અધોળે ૧ શેર
 ૪૦ ૩પીઆભાર ૧ શેર
 ૫૦ ૩પીઆભાર ૧૧ શેર
 ૬૦ ૩પીઆભાર ૧૧૧ શેર
 ૭૦ ૩પીઆભાર ૧૧૧૧ શેર
 ૮૦ ૩પીઆભાર ૨ શેર
 ૯૦ ૩પીઆભાર ૨૧ શેર
 ૧૦૦ ૩પીઆભાર ૨૧૧ શેર

૨૧૧ રૂપીઆભાર	એક અધોગ.
૫ રૂપીઆભાર	નવગાંક,
૧૦ રૂપીઆભાર	પાશેર.
૨૦ રૂપીઆભાર	અચ્છેર.
૩૦ રૂપીઆભાર	પોણાશેર.
૪૦ રૂપીઆભાર	૧ શેર,
૧૦૦ રૂપીઆભાર	૨૧૧ શેર,
૨૦૦ રૂપીઆભાર	૫ શેર.
૨૮૦ રૂપીઆભાર	૭૧૧ શેર.
૪૦૦ રૂપીઆભાર	૧૦ શેર
૫૦૦ રૂપીઆભાર	૧૨૧૧ શેર
૬૦૦ રૂપીઆભાર	૧૫ શેર
૭૦૦ રૂપીઆભાર	૧૭૧૧ શેર
૮૦૦ રૂપીઆભાર	૨૦ શેર
૯૦૦ રૂપીઆભાર	૨૨૧૧ શેર
૧૦૦૦ રૂપીઆભાર	૨૫ શેર

મણની ધાત.

મણના અધમણીઆ	૨
મણના દશશેરા	૪
મણની પાંચશેરી	૮
મણની અઢીશેરી	૧૬

મણના સવાશેર	૩૨
મણના શેર	૪૦
પોણા મણના	૩૦
અધ મણના	૨૦
૫૧ મણના	૧૦
૧૦ શેરે	૦૧ મણ
૨૦ શેરે	૦૧૧ મણ
૩૦ શેરે	૦૧૧૧ મણ
૪૦ શેરે	૧ મણ.
૫૦ શેરે	૧૧ મણ
૬૦ શેરે	૧૧૧૧ મણ
૭૦ શેરે	૧૧૧૧ મણ
૮૦ શેરે	૨ મણ
૯૦ શેરે	૨૧ મ
૧૦૦ શેરે	૨૧૧ મ
૨૦૦ શેરે	૫ મણ
૩૦૦ શેરે	૭૧૧ મણ
૪૦૦ શેરે	૧૦ મણ
૫૦૦ શેરે	૧૨૧૧ મણ
૬૦૦ શેરે	૧૫ મણ
૭૦૦ શેરે	૧૭૧૧ મણ
૮૦૦ શેરે	૨૦ મણ
૯૦૦ શેરે	૨૨૧૧ મણ
૧૦૦૦ શેરે	૨૫ મણ



જાહેર ખખર.

સર્વે લોકાને ખખર આપવામાં આવેછે જે નીચે સહી કરનારની દુકાનેથી ગુજરાતી, સંસ્કૃત, ઇંગ્રેજી, મરેડી, હીન્દુસ્તાની તથા નીશાળમાં ચાલતી તમામ ચોપડીઓ અને અર્થ તથા ઇંગ્રેજી ચોપડીઓના મીનીંગો, નક્શા, કોપીયુકો વીગેરે તમામ જાતનાં પુસ્તકો રોકડી કીમતે મળશે.

બુકસેલર મોતીલાલ મગનલાલ.

અમદાવાદ-માણેકચોકમાં
